LIBRARY OF PRINCETON
JAN 30 1908
THEOLOGICAL SEMINARY.

Division
Section

SCC
8341

Remonstrant
Pamphlets v. 27

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/noodigeverantwoo00epis

Noodige Verantwoordinge

der

REMONSTRANTEN

Nopende

Soo wel het stellen van een eyghene en bysondere Confessie, **verclaringe haers** Gevoelens, **vereeninge met de** Lutersche : **als mede/ over haere Leere/ van den** Doop, Avontmael, **ende** Rechtvaerdich-makinge **uyt den gheloove/ etc.**

MITSGAEDERS,

Van de bruchten der Contra-Remonstranten **gheloove.**

Dienende

Tot Claere aenwijsinge ende wederleggginge vande notoire valscheden/ die DANIEL HEYNSIVS, **gewesene Secretaris van de** Heeren Politiquen **op de Duytsche Synode/ onlangs gepleecht heeft in sijne voor-rede/over seeckerē brief** SIMONIS EPISCOPII, **in druck uytgegeven/ende de** Ho: Mog: Heeren Staten Generael **toegeeygent.**

Hier uyt kan oock werden ghespeurt de vdelheyt van de Amsterdamsche Aenteykeningen **op den selffden** Brief EPISCOPII.

Ghedruckt int Jaer 1620.

Beminde Leſer.

HEt vuyrich ende onverſadelijck dat is de luſt ende begeerte / om over anderen luyden haer geloof ende conſcientie te heerſchen / ende met hoedanighe ſchalcke ende looſe practijcken die veeltijts beleet ende bewimpelt wort / hebben meer als achtien jaeren herwaerts / niet bedectelijck / maer openlijck ghenoegh voor alle de werelt betoont die ghene / diemen hedenſ-daegs Contraremonſtranten noemt. Want die het principaelſte bewint onder hun van beginne aen hebben ghehadt / ende die te voozen / doe ſy noch onder het cruys ende jock laghen / als een Hoop onnooſele ende ſachtmoedighe lammeren ſcheenen te weſen / ende niet min wilden ſchijnen te ſoecken als over anderen hare conſcientien te heerſchen / jae wenſchten ſimpelic alleen by ende neffens anderen in haer ghevoelen / ende inde exercitie van haer ghelooff gheduldet ende ghedoogt te moghen werden / preſenterende tot dien eynde ettelijcke millioenen gouts aen de Conincklijcke Majeſtept van Spaengien / ende openbaerlijck ſuſtinerende dat het niet alleen geoorlooft / maer oock prijſelijck / noodich ende dienſtich was / verſchepden Religien in een Conincrijck / Lant / ofte Stadt / toe te laten ende te ghedooghen: Deſe / ſeggh ick / ſoo haeſt als ſy eenighe lucht hebben beginnen te crijghen om boven te comen drijven / ende hoornen om andere uyt haren ſtoel te ſtooten / hebben haer van deſen heerſchluſt ſoo crachtelijck laten innemen / en de herſenen bedwelmen / dat ſy nergens meer nae ghetracht hebben als om alle de werelt nae den leeſt ende winckelhaeck van haer ghevoelen te ſetten / en elck een in ſijne ghe ſinthepdt te meeſteren ende wet te ſtellen: ende heeft haer deſen luſt tot heerſcappye ſoo nu / ſoo dan wel vertoont in verſchepden occurrentien / maer inſonderhept dan aldermeeſt / wanneer hun de alderminſte rencontre bejeghende van eenighe vroome / trouwe / godvruchtighe / vrede-ende-vryhept lievende Leraers / die op alles terſtonts ghеen Jae en Amen wilden ſeggen / en inſonderhepdt ſoodanighen cours conſcientieſhalven niet conden toeſtaen / maer oordeelden de ſelve te ſtrijden teghen de maximen gronden en regulen / die corts te voozen onder het cruys voor vaſt ende onghetwijfelt waren ghehouden / ende dien volgheng haer in hare heerſchluſt / niet en ſeerdeerden noch de handt boden / hoedanige door Gods ſonderlinge gratie / 'tallen tijden in onſe doen ter tijt vrye Vaderlant eenige gevonden ſijn geweeſt. Want ſoo haeſt als hun

De Calveniſten hebben al voer veele jaren geſocht te heerſchen over yders gheloove.

Dat ſy meeſt ghethoont hebben, alſmen haere leere teghen ſpraeck, en haere heerſchinghe wederſtont.

soodanighe begonden te openbaren 'sp met contrarie advijsen / 'tsp met enckele verthoontinge van misnoegen over alle extremitepten / 'tsp met stilswijghen / 'tsp met eenighe moderate beschepdene ende matighe voorslaghen/ hebben sp altijt met alle middelen gheseght haer met seeckere hare complicen te banderen ende te verbinden om de soodanighe gheweldelijck ende met de borst op 'tlijff te vallen / ende soo langhe te perssen/ te quellen ende te drucken/ tot datse onder de knie/ ende upt de weghe gheholpen waren: Ende dese hare onderlinghe complotten/ liguen/ 'tsamenrottingen / oock dickmael schandelijck ghepractiseerde conspiratien teghen de Wepnige vroome ende onschuldige Otenaers/ proncten sp altijt op met den titel ende huyck vande suyvere Gherefotmeerde kercke/ in sulcker voegen/ dat alle het geene by hun/ ende hare complicen ghedaen wierde nae hun eyghen appetijt ende believen/ met den schoon-schijnende deck-ma tel vande Kercke/ende met de kerckelijcke authoritept statelijck becleet wierde; Wat daerenteghen vande anderen ghedaen/ ghewreven/ gheschreven/ geleert/ of ghepredickt wierde/ hoe claer/ hoe waer/hoe Christelijck/hoe Godtdelijck/het oock mochte sijn/ gheoordeelt wierde voor te comen van een hoop Vpanden vande ware Kercke/ Lybertijnen / Vrypgheesten; nieuwe Leeraers en Rumoermeesters: daer by dan quam / datmen soodanighe over al gingh suspecteren/ blameren ende lasteren / hare actien discrediteren/ hare trouwe ende oprechte dienſten by de Ghemeenten onnut maken/ ende het swacke breyn van het ghemeene Heer-omnes soodanighe impressie gheven van haere schadelijcken ommegangh / dat sp over al als pesten ghehatet ende gheschout wierden. Ende desen haren bitteren aert hebben sp insonderheyt in dese achtien ofte twintich jaeren herwaerts betoont / wanneer zy hebben ghesien ende ghemerckt dat veele gheleerde / aensienlijcke ende godvruchtighe Leeraers / die van langksamer hant de ooghen waren op ghedaen/ende saghen naecktelijck het mysterium exlegitatis ofte de heersch-sucht / die onder dat volck ommegingh / oock de schadelijcke ende grouwelijcke Leere vande Absolute Predestinatie/ die door middel van soodanighe gheweldige heerschappye alleenlijck ghemainteneert ende staende wiert gehouden; haer tot loff ende eere vande Christelijcke Religie ende de ware reformatie / hebben derven cloeckmoedelijck teghen spreecken / ende haere leemten ende ghebreecken (daer toe ghenootsaeckt sijnde) aentasten en ontdecken. Want niet connende den soodanighen met goede ende bondighe redenen bejeghenen / ende vreesende dat allenpskens de waerheyt meer en meer door haer toe doen velt soude winnen / en haer authoritept een krack krijghen/ hebben zy anders gheen middel weten of willen by der hant nemen/als sodanige door welcke zy de goede lupden plotselijck met de kercke op 'tlijf vallen / ende alsoo upt ropen ende verdelgen mochten. Alle andere middelen/die wijse vroome lupden aendienden/ waren te swack in haren ooghen/ geender hande voorslaghen conden

Sich verbindende tot dempinghe der teghen. spreeckers.

Onder deckſel van de suyverheydt der Leere voor te stae.

De selfde by de Gemeente te hateiijck maeckende.

Dit hebben sy insonderheydt voor eenige jaren hier te lande ghedaen tegen de Remonstrante.

Diemen niet heeft vvillen dulden, maer dempen.

conden haer ghevallen / dulden en draghen wilden sy niet / sy moesten boven steecken/ende d'andere gheheel onder de voet legghen/ of anders wasser gheen raedt om de suyvere Kercke te behouden. Daerom al soude het onderste boven comen / men wilde / of men wilde niet / sy moesten op haren Synodalen throon / als verchters ghestelt worden/ om nae haren appetijt/ met hulpe van die gheene / die haer souden comen de hant bieden/ de soodanighe als pertubateurs van hare upterlijcke kerck-ruste (die sy doch meer als 'dinnerlycke soecken) te verooordeelen/ ende daer benebens / om dierghelijcke onluysten in het toecomende vooz te comen ende te verhoeden/ een sulcken voet te ramen nae de welcke alle andere ghesintheden d'een vooz d'ander nae haer souden hebben te reguleeren. Hier toe ghecomen synde/ hebben sy de occasie waerghenomen/ende hare personagie soo meesterlijck weten te speelen/ dat corts op hare sententie teghen de gheciteerde Remonstranten uptghespzoocken/ over al de trouwe ende godtvzuchtighe Herders van hare Schapen jammerlijck afghetuckt ende afghescheurt / van hare diensten ende tractamenten berooft / ende met waghens en peerden/ scheepen en schupten te lande uptghevoert syn ghewozden; datter placaet op placaet teghen de aldertrouste ende vzeedsaemste Dienaers van 'tlant gheemaneert/ vijf hondert guldens op elckens hooft / die wederom int lant soude comen ende aenghebzacht wozden/ ghestelt/ de Ghemeenten die vande leere en pzocedueren der Contraremonstranten een schzick en af keer hadden ghecreghen / ende hare afghesonderde Godesdienst nochtans gaerne pleghen wilden/ ghepant/gherant/gheplondert/ ghevanghen/ ghespannen/ ghekerkert / ghebannen / ghedoot en ghemoozt zijn ghewozden / datter boeten en penen ghestelt syn op die gheene/ die eenighe Predicanten Huysen/Hoven/ of Herbergen souden/ jae diese (o schandelijcke daet!) in hare benoude en bedzoefde ballingschap eenighe penninghen soude mede deelen/ op dat zy van honger en commer niet en soude vergaen/ dat de Soldaten/die in dienst van 'tlant waren/ ghebzupckt syn ghewozden om hare wzeede en bloetdozstighe sweerden/spiessen en musquetten te keeren teghen die gheene/ van welckers sweet en bloet dat sy onderhouden en betaelt wozden / die niet anders en soecken als de vzyheyt / vooz de welcke hare voozouders heur goet en bloet hebben op gheset/ te ghebzupcken/ ende haren Gods dienst sonder pemant een stroo in de weghe te legghen/ sonder weer en wapen in goeder conscientie te pleghen.

Waer toe sy door de Synode gheco-men zijn.

Men soude immers dencken / dat den haet van dese bittere luyden hier mede verkoelt soude syn/ende dat dit vleeschelijcke Israel nu alle in de kerckē/ende op de Raethuysen wonende/en alles/reyn af, reyn af, nae het verlangen vande claghende kercke ghespeelt hebbende/ voortaen stille soude syn / ende verder haer met de arme ghebannene niet moeyen: maer eplaes! 'tgaet nae 'tghemeen spzeekwoozt. Theologorum odia sunt immortalia & deterrima: Theologanten haet hout niet

Maer en laetent daer by niet blyven.

op en is de snootste. Want soo verre ist van daer / dat dese luyden met alle die rigoreuse handelinghen/placaten/executien / banninghen/vertagiugen/ met het suchten en kermen van so veele duysent ingesetenen/ verghenoegt souden sijn / datse ter contrarie dagheliex meer en meer teghen de arme ghebannene ende verdruckte herders ontbranden ende ontsteken in bitterhept / sulex dat het hun leet schijnt te sijn / dat sperghens onder den Hemel een plaetse vijp hebben / daer sp leven ende haren adem scheppen moghen.

De Remonstranten ooc elders vervolghende, op datse by alle menschē verhaet sijnde, nerghens rustplaetse souden vinden.

Men heeftse ghesocht voor het houden van t'Synodus van Dort bp alle de Werelt/en bp alle ghesintheden verdacht ende gehaet te maken als of sp schuldich waren aen verschepden niet alleen ghemepne dolinghen / maer bpsondere grouwelen en ketteryen. Als de staet nu verandert was in het lant/ ende het Synodus gehouden worde / siet/ soo wasser niemant die de Remonstranten aldaer verschinen synde/ eenighe oock de alderminste dolinghe bupten de vijf articulen dorst in 'taensicht aensegghen.' Quam doe op de vijf articulen alleen aen. Nu men siet dat de ghemeenten hiermme hare herders lief en weert hebben/ haer/ niet tegenstaende de sententie van 't Synodus/als opzechte leeraers vande Goddelijcke waerhept volstandich blijven aenhangen/ dat oock de valsche impressien / van datter verschepden ketterien bp de Remonst:schuplen rontomme bp alle gesintheden beginnen te verdwijnen/en hare credijt te verliesen / siet so terctmē weder het oude register/ eñ maectē wederom den eerst wel gelucktē alarm/ om alle de gesintheden tegen haer op de been te helpen eñ gaende te makē. Doe de Remonstranten noch in't lant waren sochtmē haer het lant te bangh te makē/ met te seggē/dat sp met den Papistē eens warē/ Nu sp upt het lant sijn/ en selfs inde steden eñ hupsen vande papisten wonē/sorctmē een contrarie liedekē te singen eñ de papisten tegē haer op te makē/ om dat sp met haer niet eens en sijn/maer inde hooftpoinctē selfs van haer verschelen wie soude het gelooft hebbē? Doe sp in 'tlant noch waren/ sochtmē haer swart te maken / om dat sp haren Magistratē bevelen en ordonnantien trachteden in alle getrouwichept te gehoorsamen ende nae te komen/ noemende hun Magistraet-luyden en Staten-predicanten. Nu sp upt het Lant sijn / ende de Staten haer voor hare onderdanen niet kennen willen/ noemtmense onghehoorsame ende rebelle teghen hare wettige overhedē om dat sp in conscientie hare onwettighe ongoddelijcke/jae onmenschelijcke en onnatuprlijcke placaten niet konnen toestaen/ noch ghehoorsamen/ en soudemen goerne sien/ dat sp voor soodanighe over al aenghesien waren: op dat alsoo beyde Luterse ende Katholijcken opghehist souden worden om haer als een hoop rebellen van haer te dryven en te verstooten. En om dit te beter te weghe te brenghen soo haeltmen oock voor den dach al watmen oprapen kan om haer leelijck te makenen/de dewijle den haet even als de liefde blint is/ sietmen noch deur noch venster aen / om met calumnien haer goede

Daertoemen alderley leughenen uytstroyt.

naem

naem ende faem by die geene / die haer met een onverwachte ende onverdachte gratie herberghe in haer Lant vergunnen/te besmetten: jae/ 'twelcke immers een teecken vande alderswaerste blinthept en boosheyt is/ alle de werelt diets te maken / dat sy / die haer van hare dienſten hebben laten depoyteren/hare rijcke en groote gagien laten varen/ upt hare lieve Vaderlant schandelijck laten verdoeren/en alles verept sijn geweest te lijden/om een goede conscientie voor Godt te behouden/ dat sy/ segge ick/noch niet en weten wat sy gheloven / ende nichtemin nochtans (O dwaesheyt en verkeerdheyt!) dat sy aen menigherley ketterien schuldich/ende daer van overtuycht sijn.

Onder anderen mede dat de Remonstranté noch selfs niet en vvetē vvat sē gelooven oft belyden.

Voyaecht ghy welcke het fondament ende blijck hier van sy: siet/soo comtmen/nae datmen langh te vergeefs gheseocht ende alles door snuffelt heeft/met eenen armē bryef voorden dach/ die Episcopius geweesen Professor tot Leydē voor sijn particulier advijs aen eē sijnen vrint inder haest/eñ als den bryef selve lupt/ in 'tmidden van verscheydē andere occupatien,besoeckingen ende anspraecken van veele goetwillige en gunstige vrienden,upt Waelwijck/nae sijne uptvoeringe upt het Lant/geschreven soude hebben:daer maeltmen wonderlijcke mostaert op/daer soectmen upt te trecken ende te destilleren een soodanighen Spiritum, daermede men hoopt de herssenen van allerley soorten van Chrisienen/ insonderheyt vande Lutherschen teghen haer soo te ontsteken ende te beroeren/ dat sy haer nerghens dulden noch lijden sullen willen: Men gheeft die upt in openbaren dryck/door den Ordinaris ende gesworen dryckers vande Hoog: Mogende Heeren Staten Generael / verciert met een langhe voorreden / even als of het een juweeltgen was/ daer op te letten stont/ende tWelck vry wat veel in hadde.

't Fondament hier van is een brief Episcopij;

Siet/ aldus soectmen en vischtmen wederom nieuwe stoffe om de verdryckte en upt haer vaderlant verjaegde Remonstranten/noch meerder te verdryckten/en ellende op elende aen te doen: Men wil per soyre hebben / dat by hun schuylt 'tghene datter niet en is; de oude verwe diemen heur voor desen heeft aenghestreken / verblict en verliest haer glans en lupster. Men soude gaerne nieuwe hebben / ofte een vernissen maken om die weerom een nieuwe schijn te gheven. Of dese uptghegeven Bryef met de Voorreden daer toe dient/ sal ick wat naerder ondersoecken / tot uwen dienst/ beminde Leser/op dat ghy daer van recht en wel mooght oordeelen.

Ende eerstelijc/dat ghy den naesten Brief alleen niet en siet gedruct/ dat behoort u terstont suspicie/ende achterdencken te gheven: Want/ daermen veel werck maeckt om eenighe saken diemen van selfs claer ghenoegh hout te sijn / een grooten schijn en lupster te gheven / daer schuylt veeltijts bedroch onder/ende mistrouwen dat het soo claerschapen niet en is alsmen wel voorgeest: alsmen jemant upt sijn eyghene voorden gheoordeelt wil hebben / soo behoeftmen / noch behoortmen geen andere daer by of ontrent te doen om die claer te maecken; want

Doemen alleē niet dorst uyt gheven, maer een gepassioneerde, en lengenachtige voorreden daer by doet

anders

anders soo laetmen het voordeel den leeser niet vry/maer neemt het te voren in met voorvoordeel; 't Gaet hier mede soo toe: den brief / diemen meent/dat claerlyc te kenné geeft/ 'tgeen men den Remonstranten wil te last legghen / comt niet alleen noch bloot voor den dach, maer men hangt voorde selve een leelycke/duyple ende noch in woorden/noch in sin geschicte voorreden: waer toe doch? sonder twyffel om den Leser eer en al voren hy den brief selve comt te lesen / een quade impressie vande selve te geven/met een schadelyck voorvoordeel in te nemen/ ende alsoo tot haet ofte afgunste vanden autheur en synen brief wech te rucken/ op dat hy door die passie verblint synde / niet soude connen / ofte willen te recht sien/of geloven watter in staet/ende om te meerder naedruck te gheven dat het geens / 'twelcke inde voorreden verhaelt is/ met vaste vertrouwen en ghewisse verseckeringhe vande waerheyt gheschelt sy/ soo dediceertmen 'tquansups aen de Hooghe Moghende Heeren Staten Generael/even als of de werelt noch soo blint ware / datse niet en konde mercken / dat sy dese nieuwe stoffe den Heeren selfs hebben afghehedelt ende dat de Hooghe Moghende Heeren Staten Generael grootelycx daer aen gheleghen is / dat die geene die sy onlancx met ongheloofly cke miscontentement van veele duysenden harer ingesetenen/schandelycken upt het lant hebben doen voeren/leelyck afgheschildert worden:

Oock met Commentarié verciert

Hier ist datmen noch onlanghs bemerckende dat dese voorreden niet genoech naer verwachtinge van dit volck haer operatie en dede/ oft datmen by gebreck van nieuwe stof/ het oude eens wilde weder ophalen/den brief van nieus met een bypoeginge van seeckere verdichte gloesen en commentarien/ die niet alleen buyten den text gaen / maer selfs daer teghen strijden/tot Amsterdam heeft uptgheghéven: op dat immers de gene/ die op den brief selfs niet quaets connen vinden/siende door dese groobe gloesen der lieve commentarien/en haer oogen met die gloesen salve bestrijckende/souden sien t'geen daer niet en is: en ghelooven het om ander lieden wille/ diemen vertrouwet dat scherper gesichte hebben: dewyle met consent van Burghemeesteren en Regeerders van Amsterdam uptgegevē wert. Doch ick hope ter contrarien/ by aldien de Hoge Mogende Heren Staten Generael / ende de E.E. Heeren Burgemeesteren van Amsterdam dese antwoort op de voorrede (die met den eenen ooc op de gloesen en commentarien den verstandigē genoech sal doen/also daer op niet nieus en wert by gebracht) sullen sien eñ lesen/ genootsaect sullen worden te geloven/dat het niet al waer en is 'tghene haer van hare geestelycke Kerckmeesters dicts gemaect ende inde hant ghesteken wort/ ende dat sy niet dan al te schandelyck gheabuseert worden van die/ghene die alleenlyck haren vleeschelycken en stalen arm soecken/om anderen te verdrucken/ende hare geestelycke tyrannie staende te houden; ende in plaetse dat hun den yver van het hups des Heeren behoorde te verslinden/niet eer en rusten/ voor dat sy

mer

met haren dollen / en blinden en brandenden yver het huys des Heeren verslonden ende verwoestet hebben.

Wie den Autheur van dese voorrede sy / en blyckt nerghens: hy swyght synen naem / immers inde exemplaren / die door t' Lant ghestropt ende alom verstroyt zyn: hadde hy soo goede vergeldinghe van de Remonstranten verwacht / of van andere ghesintheden / by welcke hy door dit zyn werck de Remonstranten soeckt int ooghe te brengen / als Festus wel upt Enghelant heeft ghebracht / oft desen selfden Autheur mogheliyck van hare Hooch Moogende becomen heeft / hy soude soo wel onder dese zyn naem ghestelt hebben / als onder de ghene / die hy hare Hooch Moghende heeft ghepresenteert: hongher is een ick erp swacht, ende armoede een kouwe ghesellinne van groote verstanden; welcke / gelyckse eertyts placht Poeten te maecken / die om een silvere schael d'een oft d'ander lichtevoghel tot in den Hemel toe wisten te verheffen; alsoo maecktse op onsen tyt ooch Propheten en Theologanten / die om een bete broots en een hant vol garste Propheteren nae dat den grooten de oozen tueten. Door eenighen tyt schreef hy aen den Heere Puteanum tot Loeven / dat hy wel blyde was / dat hy van de Theologische dispupten ontslaghen was / alsoo hy sepde in de Dortsche Synode een wyletyts besich gheweest te zyn met arbeyt die nochte aenghenaem / nochte eerlyck en was. Nu dwinght hem de noot sich daer weder mede te bemoeyen / om t' proefyt van de dedicatie mogheliyck. Het can wel syn / dat de langhe conversatie met soo veel treffelycke Theologanten int' Dortsche Synode den Autheur wel van haren geest medeghedeylt ende aenghewreven hebben / want oock alsmen in de sonne wandelt / al doetment om een andere oorsaecke / soo crycht men wel een brupne coleur daer van. Immers den bitteren Calvinischen geest in lasteren / lieghen / en bloedich ophitsen teghen de onnoosele en ontbreeckt hem niet / waert daer mede te doen / hy behoefde de Dortors mutse in Engelant niet te gaen haelē; de Baders soudense hem te Dort wel opgeset hebbē / dewyl hy der doch lange om gewēscht heeft. Maer dit wert wyst genoech upt / dat hy syn hooft met de Theologie niet veel ghebroocken heeft / en dienvolghens niet seer bequaem is om een materie van religie tusschē waerhept en valschept / outhept oft niewichept pertinentelyck te onderschepden. Darom ick niet en gheloove dat de Calvinische Dortoren hen voor een rechtsinnich Theologant erkennen sullen: indien ooch de Hooch Moghende Heeren Staten Generael / die nu Patronen vande Dortsche supverhept willen heeten / hem daer voor houden / ende syne Voorreden voor supver opnemen / 't sal wonder syn. Want eerstelyck ick en gheloove niet dat een oprecht Calvinist sal segghen 'tghene hy sept Pag. 5. Lin. 2. in syn Voorreden

Der Autheur van dese voorreden is geen Theologant, noch rechtschapen Calvinist.

Maer helt na t' Pausdom

Dat het stuck vande rechtverdichmakinghe het eenighe schutsel by na is 'twelcke de Gereformeerde van de Leere der Papisten is afscheydende.

Eerstebevvijs daer van

Want houdt dit de Calviniſche Doctoren waer te zijn/ſo moet dan een van beyden volghen / of datter ſeer wepnighe poncten bupten het poynt vande Rechtvaerdichmakinghe in verſchil ſtaen tuſſchen de Calviniſten en Papiſten: ofte ſooder veele zijn/dat die van ſoo cleyne en gheringhe importantie ſijn/dat het verſchil wel haeſt te effenen ſoude zijn; ende volghens dien dat de Calviniſten inde poncten vande authoriteyt en claerheyt vande Schrifture, van het Hooft der Kercken, vande kercke, vanden Doop, de Miſſe, met d'anbiddinghe der hoſtie die daer gheſchiet, ende andere vijf Sacramenten. vande aenroepinghe der heylighen; vande beelden, van het vaghevier, vande indulgentien, vande biechte, vande predeſtinatie &c wel haeſt eens ſouden moghen worden met de Papiſten. Ende gewiſſelijck/ is het ſoo verre gecomen / dat ſy van malcanderen bp nae maer in een poynt verſcheelen/ſoo moet het immers nae bp ghekomen zijn / en cander eenich accoort ghetroffen worden in dat eene verſchillighe ſtuck vande Rechtvaerdichmakinge/ wat ſalder reſteren/of men ſal in Hollant haeſt hooren dat de Paus wederom voor het hooft vande Kercke ende voor den eenighen Richter van alle verſchillen erkent ſal worden en voorts inde reſt mede haeſt eens weſen Hadde dit iemant vande Remonſtranten geſchreven/ende dan noch hare Hoog Mogende ſelve derven dediceren / waer ſoude hy ſijn hooft hebben konnen berghen? hoe ſoudemen dat uptghemeten hebben als een ſeeker en onghetwijffelt teecken / datmen het ooghe nae de andere ſijde hadde ghehadt? Doch ofmen nu dit niet al voor ſuycker op eeté ende inde beſte vouwe ſal ſoecken te ſchicken/ſal den tijt leeren. Alleenlijck let nu lieve Leſer/met wat practijcken datmen ommegaet. Dit ſeggen van maer in een punct vande R. Kercke te verſchillen heeftmen voor deſen den Rem. willen te laſt leggen. Nu bevindt ghy dat het haere Schrijver ende Voorreder ſelf ſeydt.

Tvvede bevvijs

Ten tweeden/ ick gheloove oock niet dat eenich recht Calviniſt seghen ofte ſchrijven ſal/ ghelijck deſen Voorreder doet/ Pag. 7. Lin. 19. dat de Sacramenten aldermeeſt den menſchen met Godt vereenighen. jae ick gheloove dat hijt houden ſal voor een tale/ die nae 't Pauſdom/ en niet nae Calvini inſtitutie riect. Ende wie weet of de commercie/ die den Voorreder altemet elders / als binnen Leyden en Vorst / ghehadt heeft/ hen niet wat en hebben aengehangen/dat hy niet ſoo haeſt guijt worden en can. Want heeft hy in den tijt van ſeven maenden tot Vorst ſoo veel toeghenomen in der Calviniſten Theologie/ dat hy alrede ſoo wel van der Remonſtranten leere weet te oordelen / wat wonder ware het / ſoo hen den omganck van vele jaren en de ghemeenſchap en vrienden en anderſins met de Jeſupten en andere Papiſten wat meer hadde aenghewreven/ dat hy noch ſoo niet weck werpen en can.

Mogelijck wil hy oock zijn ſaecken bp den Papiſten noch niet ganſ deſperaet ſtellen / oft haer alle hope benemen om tot haer noch te komen. Heeft hy niet voor eenige jaren den Jeſupten te gevalle ſijn poë-

terijen

terÿen verandert en beſneden/met uptlatinge van alles dat haermocht offenſeren. De kanſe mocht noch keren / dat hy hare hulpe van doen hadde. Wiens broot men eet / diens woort men ſpreeckt. Wat ghelt het/hy ſoude noch deſe voorreden ſelfs gaen gebruyckē/ om te thoonen dat hy een goet Roomſch Catholÿck man was/oock doen hy Secretaris was in de Dortſche Synode. Immers in deſen valt zÿn tonge al vry wat nae de Roomſche ſpraecke. Want by aldien de Sacramenten niet dan upterlÿcke teekenen en lichamelÿcke ſeghelen en zÿn/als Calvinus ſept/ die de ghenade/dat is/de ghenadighe vereeninginge der menſchen met Godt/die alleen door het ware geloove gheſchiet/ beteekenen ende verſegelen / hoe kan een oprecht Calviniſt ſegghen dat ſy aldermeeſt den menſchen met Godt vereenighen? Dat de vereenighe die al-reede te voren gheſchiedt is/upterlÿck betoeckent/ende aen den geenen/die vereenicht ſÿn/verſeghelt/dat en vereenicht ſelfs niet / veel min vereenicht dat aldermeeſt den menſche met Gode: want anders ſoude de vereenigingh gheſchiet zÿn / eerſe gheſchiet is / jae ſoude beteekent en verſeghelt worden / datſe al gheſchiet of ghedaen is/ eerſe ghedaen is/ 't welcke immers ongherÿmt is. Item verenighen de Sacramenten aldermeeſt/den menſchen met Gode/ſoo iſt niet moghelÿck dat jemant verdoemt worde / die de Sacramenten ghebruyct: want anders ſoude jemant verdoemt konnē worden/dat is/ geſchepden vā Godt/hebbende het geene/daer door hy aldermeeſt met Godt vereenicht wort. Eyndelÿck ſoo de Sacramenten aldermeeſt den menſchen met Godt vereenigen/hoe iſt moghelÿck dat jemant die op Calvini leere wil ſchoepen/gheloven kan dat die niet abſolupt nodich en ſÿn om zalich te worden? Want het geene dat den menſchē aldermeeſt vereenicht met God/ dat is niet alleen abſolupt noodich ter ſalichept/maer dat is aldermeeſt noodich. Dit ſmaeckt dan nae een gheheel nieuwe theologie/die vremt is van Calvini Schole;en nochtans wil deſen armen Voorreder ſchÿnen vpant te zÿn van nieuwicheyt in de leere. Is dit geen nieuwicheyt? wat is dan nieuwicheyt? en ſoude dan noch deſen armen-hals een gheheele confeſſie of belÿdenis van zÿn gheloove beginnen te ſtellen/ wat gheltet of daer ſouden nieuwicheden met hoopen in te vinden zÿn; men ſoude geen jaren noch daeghen van doen hebben om die met handen vol daerupt te ſticken en of de Remonſtranten teenighēr tÿt hare belÿdeniſſe quamen upt te geven/ſoude deſen Voorreder wel bequaem zÿn / als hy ſich ſelven ſchÿnt te vermeten binnen jaers te onderſoecken en te oordeelen/wat daer in voor nieuwicheyt te houden ſoude zÿn/ oft niet? Doch den autheur ſy wie hy wil / daer is weynich aenghelegen / laet ons ſien wat hy voor heeft / ende wat het geene ſy 't welcke hy upt den brief Epiſcopÿ tot laſt der Remonſtranten treet/ende hare Doctr Moghende vertoont?

De voorreder een drijver van nieuwicheyt.

Het principale ooghemerck van deſen Voorreder is/ den Remonſtranten verdacht en hatelÿck te maecken by allerley gheſintheden in-

ſonderhept bp de Lutherſchen/bp de Catholijcken ofte Papiſten/ ende Menniſten; het middel is om datſe gheen Confeſſie ofte beliidents haers gheloofs derven maken / daer upt haer ergherlijt ghevoelen in 'tſtuck van Religie blijcken ſoude/het bewijs hier van wort quanſups getrocken upt den brief Epiſcopij / daerinne dat den Voorreder ſepdt/ dat nu de rechte oorſaken,waerom ſp het ſelvige altijt hebben gewepghert te doen / voor den claren dach ende gantſch de werelt ghebracht worden.

Of den brief Epiſcopij wel en ter goeder trouwe / naeghedruckt ſp laet ick daer ſtaen/de Heere weet het ende die geene die de ſelve in handen hebben/ ick en behoeve het oock niet te weten / de brief ſelve / ſoo alſſe lept / is ſuffiſant en claer ghenoegh om haren meeſter te verantwoorden/ ende voor alle onrechtvaerdige blame te beſchermen. Want Epiſcopius en ſept daer in niet / dat de Remonſtranten gantſch geen Confeſſie willen ſtellen:dat ſp verre / hp ſept wel erpreſſelijck het contrarie;maer ghevraecht zijnde/ of de Remonſtranten nu upt hare lieve Vaderlandt verſtoten ende verlaten zijnde/ niet behoorden terſtont een Confeſſie upt te gheven/om de gunſte en het faveur vande Lutherſche Kercken/ en Princen / als met welcke ſp int ſtuck vande predeſtinatie eens waren/te becomen?antwoort alleen/dat hp ende de Remonſtranten ſulcken voorſlach wel conſiderabel en van grooter inſichten hielen te weſen/maer dat ſp niet conden bevroeden/dat die in ſoodanighe conjuncture van tijden practicabel was / om datter alſdoen geen plaetſe noch middel en ſcheen voor handen te weſen / om de Remonſtranten alle bp een te crijghen/ende met rijpe ende behoorlijcke overweginge van alles/dat tot het ſtellen ende uptgheven van eene nieuwe confeſſie ſoude conen dienen / int werck te treden. Wat ſp oock niet konden verſtaen dat het ſo profijtelijck en vruchtbaerlijck ſoude zijn voor hun/ als die zijn vrient ſcheen ſich zelven in te beelden. Nu wie en ſiet niet dat het verre wat anders is/abſolutelijck niet te verſtaen / jae ganſch ongheraden te vinden het ſtellen van een nieuwe Confeſſie; en wat anders 'tſelvighe noch voor die loopenden tijt niet ſoo practicabel / noch gheraden te vinden: want dit laetſte ſupponeert als buyten twijffel/ datmen niet vreemt en is van eene confeſſie te ſtellen / alſt alleenelijck in die tijt practicabel was en profijtelijck / of met vrucht konde gheſchieden. Dat dit nu Epiſcopij eyghene ſin en meninghe oock gheweeſt ſp/ wijſt den brief ſelve claer upt/ende kan tweſens beveſticht worden. Eerſtelijck voor dien hp terſtont inden brief ſelve voorkomt de ſuſpicie diemen langhe tijt te voren teghen de Remonſtranten gheſchept ende ghevoedet hadde / even als of ſp aen gantſch geen Confeſſie ofte belijdeniſſe ghebonden wilden zijn / maer in 'twilt heenen loopen en alles ſonder onderſchept met een onghetoomde vrijhept in twijffel wilden trecken: ende verclaren wel erpreſſelijck Pag.23.Lin.22.23.24.etc. dat de Remonſtranten om geen onghebondene licentie te ſchijnen willen

Welck de intentie van dē voorreder ſy.

Epiſcopius ſeyt niet, dat de Remonſtranten geen Confeſſie willen ſtellen.

Maer dat haer teghenwoordighen ſtaet wveyt nich ghelegentheyt gaf, om nae behoren daer op te letten.

1. Bewijs hier van

len in te voeren haer houden aen hare vijf articulen, ende inde reste aen de Harmonie van de Confessien der Ghereformeerde Kercken:

De Remonstranten houden haer aen de harmonie van Confessien der gereformeerde Kercken.

Wp aldien Episcopius hadde willen segghen dat de Remonstranten gantsch gheen Confessie gheset waren te stellen / of te hare ghevoelen wilden achterhouden / ende niet bekent maecken / soude hy in een ende den selvighen asem by nae / rondelijck dan ock verclaert hebben / dat sy haer aen de Harmonie van Confessien houden? Cant wel t'samen bestaen / gantsch gheen Confessie te willen hebben / ende nochtans aen te wijsen welcke de Confessien sy / daer men sich aen houden wil? doch dese periode gaet den Voorreder in sijne voorreden blindelinx over al voorby / even of alle andere dinghen / daer mede hy Episcopium soeckt te beswaren / in Episcopij Brief te vinden waren / ende dit / dat soo claer Episcopium verdedicht van't ghene dat hy hem te laste soeckt te leghgen / dat het met handen te tasten is: van een ander man gheschreven / ofte inde brief Episcopij niet te vinden waer. Ten tweeden, wort het bevesticht hier mede / door dien dat corts daer na / soo haest als de Remonst. door Godes wonderbaerlijcke ghenade occasie creghen om eendrachtelijck by malcanderen te comen / ende rijpelijck op haer stuck te letten; ende daer benevens upt verschepden rapporten verstonden / dat de Contra-Remonst. haer proffijt daer mede sochten te doen / dat de Remonstranten gheen Confessie apart en dorsten maecken / om niet ghenootsaeckt te worden hare grouwelen / die sy inden Boesem (quansups draghen / te ontdecken: by de ghemeene Broederschap der Remonstranten goet ghevonden is / datter in haren name by provisie een Confessie ontworpen ende ghestelt soude worden: daer toe designerende seeckere persoonen / die dien last op haer souden nemen. Nu wat schijn van waerhepdt heeft het doch / dat de Remonst. den 5. Augusti souden gheresolveert sijn gheweest / gansch gheen Confessie te stellen / om niet ghenootsaeckt te sijn haer grouwelijcke ghevoelen te openbaren / soo de Voorreder droomt; ende den laetsten September daer aen volghende / souden eendrachtelijck goet ghevonden hebben / datmen dat grouwelijcke ghevoelen door een openbare Confessie soude bekent maecken? Draecht ghy dan noch welcke de oorsaecken sijn gheweest van die veranderinghe. Ick antwoorde / dat onder vele anderen dese wel de principaelste sy gheweest / dat de Remonstranten bupten alle hare verwachten ende hope / occasie crijghende om ghelijckelijck met malcanderen daer van te moghen spreecken / ende alles rppelijck te overweghen / van alle canten verstonden / dat de Contra-Remonst. nerghens meer mede hare tanden en stoockten / ende den Remonstranten haer Ghemeenten af handich sochte te maecken / als met het uptstroyen dat sy vele Ketterijen in't hoofd hadden en daeromme gheen Confessie dorsten aen den dach brenghen. Om dese Calumnie te breecken / hebben sy het principalijck goet ghevonden; al hoe wel sy oock wel verstonden dat het stellen van nieuwe Confessien en't lichtweerdich

2. Bevvijs hier van

De Remonstrantenresolveren, datter een ghemeyne Confessie uyt haren naem sal ontvvorpen vverden.

veerdich verdoemen van anderer ghevoelen t'allen tyden groote onluſten eñ confuſien verooꝛſaeckt heeft in de Chꝛiſtenheyt: oock dat het niet ſoo noodich en was / dat zy een nieuwe Confeſſie ſtellen ſouden / dewyle het ghenoech bekent was / dat zy haer altyt hadden ghehouden aen de Harmonie vande Confeſſien der Gereformeerde Kercken / ende hare bedenckinghen over den Catechiſmum ende Confeſſie der Nederlantſche Kercken in de Synode hadden overghegheven / oock over alle die poincten daer over men hun ſuſpecteerde / ſchꝛiftelycke belydeniſſe in't jaer 1618. ghedaen en overghelevert hadden aen de particuliere Synode van Delft ende in verſchepden andere publycke van hare uptgheghevene ſchꝛiften.

Wat Epiſcopij meyninge zy van't vereenighen met de Lutherſche in ſyn Brief.

Aengaende nu het ghene van Epiſcopio gheſept wooꝛt in regard van de Lutherſchen / dat dient nerghens anders toe / als om alleenlyck aen te wyſen dat het ſtellen vande Confeſſie in die queſtieuſe pointen / die tuſſchen de genoemde Ghereformeerde / ende de Lutherſchen vallen / niet ſonder perycke! en ſoude zyn / om daer upt ſoodanighe bꝛuchten niet te trecken / alſmen gaerne ſoude. Want hoe men het maeckte men ſoude het qualyck te pas kunnen maecken / wil Epiſcopius segghen / oft de Lutherſchē / inſonderheyt de ſoodanige / die de poincten vanden Doop / van het Avontmael van de perſoone Chꝛiſti oft de alomheydt ſynes lichaems heel pꝛecys dꝛyven / (want van ſoodanighe ſpꝛeeckt hy alleen / gheluck hier na claerlyck ſal blycken) ofte de vꝛome doch teere Remonſtrans-gheſinde die meenen datmen niemant / hy zy wie hy zy / in ſyne doolinghen en behooꝛt te verſchoonen / ſoude daer mede eenighe offenſie gheghéven connen wooꝛden. Want een van beyden / wil Epiſcopius segghen / ſoude moeten gheſchieden: of men ſoude moeten de articulen tuſſchen de andere Ghereformeerde ende de Lutherſchen / inſonderheyt diemen hevighe ofte harde Lutherſche noemt / in queſtie ſtaende / alſoo inſtellen; datſe reghelrecht ghecantet ſtonden teghen het ghevoelen der ſoodanighen Lutherſchen: of by aldien men ſoude die ſelvighe niet noodich achten ter ſalicheyt dus oft ſoo pꝛeciſelyck ghelooft te wooꝛden / ſoo ſoudemenſe of ganſch moeten overſtaen of ſoo ſoetelyck inſtellen datſe gheen offenſie en ſouden kunnen ghéven / inſonderheyt aen die ghene dieſe heel pꝛecyſelyck na haren ſin dꝛyven ende vooꝛſtaen; wat ghy doet 'tſal ſyn perycke! hebben. Doet ghy het eerſte / ſoo en ſult ghy die gunſte ende dat faveur niet hebben te verwachten daer van ghy ſchꝛyft; jae ghy ſultſe bupten noot afkeerigher maecken / als te vooꝛen. Soo ghy het laetſte doet / ſoo hebt ghy apparentelyck het ſpel op de Waghen onder u lieden / ende ſult vele vꝛome / opꝛechte / doch ſwacke lupden / die / hoe verre de nootwendicheyt van die poincten gaet / noch niet en verſtaen / ergheren / daer mede dat ghy ſult ſchynen ſoodanighe Lutherſchen in hare dinghen te verſchoonen / alleenelyck om hare tyttelycke gunſte en faveur niet te verlieſen: Dit is het argument dat Epiſcopius ghebꝛuyckt

om aen te wijsen dat het stellen vande Confessie voor desen tijdt soo vruchtbaerlijck ende profijtelijck niet en soude connen geschieden/ als sijnen vrunt sich wel voor liet staen of het soude aen d'eene/of d'andere sijde/ dat is/ of aen de sijde vande hevighe Lutherschen / of aen de sijde vande swacke / doch vrome en oprechte Remonstrantsgesinden/ sijnen vrucht connen verliesen en perijckel loopen. Daer op raet dan Episcopius anders niet/ als datmen niet al te haestich ende schielijck resolvere tot het stellen en uptgheven van een nieuwe Confessie / maer alles te voren rijpelijck overweghe/ op datmen sie/wat best ghedaen dient: hy en raet niet gansch daer upt te schepden / ende ghern Confessie immermeer te stellen / maer raet alleen dat men alles te voren wijsselijck overlegghe eermen tot het stellen resolveert/ op dat het met de meeste vrucht en profijt ghedaen werde. Wie soude connen dencken datmen hier over dus veel stanck soude maecken/ende over die voorden Episcopium / ende andere Remonst. soo swaerlijck verdencken? Maer 'tgaet soo toe; daer een Vpe Honich upt soude supghen / daer treckt een Spinne niet dan fenijn upt.

Wat Episcopius verstaet met het een jock om't andere te verwisselen.

Dat naderhant mede ghesept voort / dat de Remonstranten achten/ dat de alliancie met die Lutherschen soude zijn een verwisselinghe van het eene jock voor het ander, can van niemant met reden qualijck ghedupdet worden. Want schoon ghenomen / dat de Remonstranten al verstonden dat sy in de fondamentele stucken eens waren met de Lutherschen / ende daerom ock met malcanderen goede Vroederschap mochten onderhouden / ghelijck Paræus in sijn vredeschrift, de Vtrechtsche Kercken over het maecken van het Concordieboeck / de Zuyd-hollantsche Kercken in haren Synode van Woerden / ende Beza in't ghespreck tot Mompelgard hebben overlanghe ghesustineert; soo hebben nochtans vele / insonderheyt eenighe harde en hevighe Lutherschen in hare schriften en andersins ghenoech laten verlupden dat sy het anders verstonden/ soo dat het niet waerschijnelijck en is/ dat sy de Remonstranten / schoon met hun eens sijnde int stuck vande Predestinatie metten aencleve van dien / souden toelaten/ dat sy in de voordere verschillen haer ghevoelen / behoudens den bant van eenicheyt ende Vroederschap / souden moghen leeren/ ende hare toehoorders inscherpen. Immers Episcopius hielde dat voor ongheloofFelijck ofte immers niet waerschijnelijck: en dewijle hy sulcx niet conde gelooven noch sich inbeelden/ist wonder dat hy dan oordeelde dat die vereeninginge in sulcken geval en met soodanighe den last oft conditie aengaen / een verwisselinghe soude sijn van het eene jock voor het andere? Want dat selvighe jock hebben de Contra-Remonst. ghesocht haer op den hals te legghen: en wat rander doch swaerder en lastigher jock wesen voor een trouwe ende conscientieuse maer Jesu Christi / als te moeten beloven / dat hy om sijn ruste ben de hemelt te behouden / sijn Talent / dat hem toevertrout is/ niet

en sal

en sal op woecker legghen nochte sijne gaven die hy van Godt ontfanghen heeft bestedighen / na sijn beste vermoghen / tot behoudenis sijnes evennaestens van het eeuwighe verderf / tot waerschouwinghe desselven voor alle Zielverderffelijcke Leeringhen / en schadelijcke misbruycken / ende tot de meeste eere sijnes Heeren en Meesters: insonderheyt als hy ghedenckt ende overlept wat zijn Heere en Meester bevpght dien onnutten dienstknecht/die zijn Talent pont in een snuptdoeck bewont en in de Aerde begraeft / sonder het selvighe tot woecker en winst aen te legghen. Daer upt dan claerlijck mede af te nemen is / dat de Remonstranten niet alleen niet vreemt en zijn / van belijdenisse hares gheloofs te doen/maer liever alles willen lijden en dragen/ als dat sy soodanighen jock / daer mede haer soude verboden worden hare gheloove ende ghevoelen by hare Ghemeenten openlijck ende vrijelijck te belijden / haer souden onderwerpen / veel min / dat sy't haer selven souden oplegghen. Want beyde / insonderheyt het laetste / strijt teghen de getrouwicheyt van een oprecht dienstknecht Jesu Christi / die het toestaet en bevolen is / de eere sijnes Meesters op't alderbeste te voorderen ende in't ghene hy weet hem aldermeest te behaghen / dat is / vele Menschen te behouden van't verderf / niet versuymich noch nalatich te zijn.

De Remonstranten haté tjoc, vã haer gevoelen niet vry te mogen belijden.

Doch om de grove en plompe misslaghen van desen Voorreder noch naeckter te ontdecken / soo let Beminde Leser / dat hy sept / dat nu met desen brief de rechte oorsaecken, waerom dat de Remonstranten voor en in de Synode haer eyghen ghevoelen hebben ghesocht te bedecken / (alser staet pag. 3. lin 4.) voor den claren dach ghebracht worden. Is dit waer / soo moet dan voor al seecker ende ghewis sijn / dat de Remonstranten voor ende inde Synode haer ghevoelen niet hebben willen / noch derven ontdecken of verclaren: En hebben sy haer ghevoelen niet derven noch willen verclaren / hoe comt dan / dat den selven Voorreder terstont daer aen sept / dat Episcopij ghevoelen, over die Poincten, daer hy sept dat het principalijck op aencomt uyt zijne Disputatien, voor de Synode langh ghehouden / ghenoech bekent is? Ist bekent upt sijne eyghene Disputatien / en heeft hy hem nochtans niet willen verclaren? hoe can dat samen bestaen? 2. Hoe accoorderet dat met het ghene den Voorreder pag. 4. lin. 14. 15. 16. 17. sept / dat nu alrede (dat is voor het houden vande Synode) den Remonstranten schriftelijck was bewesen uyt haere Schriften, dat sy gantsch den gront van het gheloove ende der belydenis der Kercken schenen om te stooten? Hoe can het doch bewesen sijn den Remonstranten / so aldien sy haer ghevoelen bedeckt hebben ghehouden / ende hoe can het upt haere Schriften bewesen sijn / soo in die Schriften haer ghevoelen niet verclaert en is? 3. Hoe slupt dat op 'tghene den Autheur vande Voorreden deurgaens sept / dat de Remonstranten van verschepden poincten / insonderheyt vant' poinct vande Rechtvaerdicmakinghe, daert' doch by na-

om

leen op aenneomt, alsoo leeren, als hy haer te laste leydt, pag. 5. Lin. 12. Datse alle daechs nieuwe Artijckulen teghen het ghevoelen vande Kercke voor den dach brenghen. pag 8. lin. 13. datse over ettelijcke Iaren inde Vniversiteyt van Leyden den gront vande Rechtveerdichmakinghe hebben begonnen te roeren, ende uytdruchelijck de goede wercken, ofte het gheloove in plaetse vande gherechticheydt Christi te stellen, de crachten vande Sacramenten te verswacken, den berooctenAfgodt vande Vrye wille weder uyt den hoeck te halen &c. ende dat dan noch in sulcker voughen/dat veele goede herten daer door bloedige tranen uytgheperst sijn, pag. 5. Lin. 13. 14. 15. Is het waer / dat dit alles alsoo is gheschiet/hoe can't te gheljck waer sijn / dat de Remonstrantenten haer ghevoelen niet hebben derven verclaren? hebben de gheineene lupden ghemerckt ende verstaen dat de Remonstranten soo veele schadelijcke leeringhen inde Kercke invoerden / sulcks dat zyder bloedighe tranen om ghestort hebben / soo moeten zy immers niet donckerlijck/maer wel claerlijck haer ghevoelen hebben ontdeckt. Dit is immers een alte plompe en tastelijcke contradictie / dte in een soo clepnen en corten Voorreden niet te dulden en is.

Doch laet ons eens aenmercken / wat hier van doch specialijck den Voorreder sept. Het sal achtien Iaren ofte daer omtrent nu worden, sept hy/ dat de nieuwe Leeraers aldereerst bestonden het ghevoelen der Kercken, hier te Lande te bevechten, en het haere te bedecken. Wie dese nieuwe Leeraers sijn/ weet ick niet. Meent hy den Remonstranten/ hy doet haer onghelijck; Doch de Remonstranten troosten haer daer mede/ dat eertijts Christus/ zijne Apostelen/ende naderhant mede de aldereerste Reformateurs met die selvighe naem bejegent sijn ghewordenvan haere Vpanden / ende datmen lichtelijck speelen kan met odieuse naemen / alsmen sijne Partye wil swart maken / doch sulcx is al te vergeefs by verstandighe lupden: want ist waerhept 'tgeene de Remonstranten dzijven/soo en sijnse gheen nieuwe Leeraers/ ist valschept/ soo behoevense met den naem van nieuwichept niet odieus ghemaeckt te worden. Out of nieuw en ghelt niet in materie van Religie by die gheene die haer vant' Pausdom afghesondert hebben. Wt Iedeken wistmen eertijts wel te singhen maer nu singt het den Voorreder/ al weder op den ouden toon. Wat de Remonstranten de Leere der kercken bevochten hebben/ wort in't gros ghesept. 'Tmoest blijcken by wien ende waer het ghedaen sy/ en welcke de Leere sy / die van haer bevochten is gheweest. De Leere der Kercken hebben zy voor ghestaen/maer de Leere van particuliere Doctoren/die zy bevochten hebben/ hebben zy voor de Leere der kercken nopt ghehouden: wortse nu daer voor ghehouden / zy dancken Godt / dat sy uyt de Kercken uytgheworpen sijn. Want sy houdense voor een schadelijcke/ pestilentiale/ ende schandelijcke Leere: Dat sy haer eyghen ghevoelen niet en hebben ontdeckt/ wort soo licht ontkent als ghesept: Ghenerale termen en

Of de Remonstranten nieuwicheyt drijven en de Leere der kercke bevechten.

bewijsen niet. 'Tcontrarie sal hier nae bewesen worden soo claer als den dach/ ende is nu ten deele/ upt de Voorreden selfs / alrede bewesen.

Of de vijf Artikulen dubbelsinnich sijn.

Sy hebben, sept den Voorreder/ eyndelijck een dubbelsinnich Schrift van vijf Artikulen beworpen, ofte veel eer uyt Arminij Boeck ghetrocken. Waer dese dubbelsinnichept in gheleghen sy / weten sy niet. Sy hebben de Artikulen in goeder Conscientie soo naeckt en claer ghestelt/ als sy hebben connē doen. En behalven dat sy gantsch niet en houdē van eenige dobbelsinnichept in materie van Religie /daer de Godtsalichept aen hanght / soo en behoefden sy oock haer met dubbelsinnicheden niet te behelpen: Want sy wisten/ hoe dat haere Lecre naeckter en claerder voorgheselt soude worden / hoese liever en aenghenamer by den Vroomen ende Godtvresenden soude sijn / want waerhept wil wel naeckt ghesien sijn/ de doolinghe heeft blanequetselen / masques/ verwen ende clederen van doen. Sy laten oock alle de Werelt gaerne oordeelen/ of inde 5. Artikelen enighe dubbelsinnichept is. Sijnder niet te min eenighe diet daer voor houden/ 'tis haer leedt. 'Tran soodanighe ghevroeckten of aen oordeel / of aen Liefde. Voor quaetwilligen/ of afgunstighen can gheen dinck soo wel ghesept of ghedaen worden/ of sy sullender been in vinden / of soecken. Quade en twistighe Advocaten ghebruerckt nimmermeer materie van Processen / oock niet inde alderclaerste Testamenten of Schrifturen: Waer sijn meer saecken als woorden inde Werelt / sept Aristoteles, en daerom kunnen by na alle woorden by'trechte en'tonrechte oock ghevattet worden. Doch dit is der Remonstranten troost/ dat nopt pmant ter werelt haer te laste heeft ghelepdt/ dat de vijf Artikulen dubbelsinnich sijn/ dan alleen hare geswarene Partyen/ de Contraremonstranten/ dien het leedt is/ datse soo claer staen/ datser niet achter kunnen comen/ om daer inne eenige stoffe te vinden/ daer mede sy die hatelijck moghen maken. Doch dubbelsinnicheden te vinden/ is ghemeenlijck een ghebreck van die gheene / die met dubbelsinnighe treecken ghewent sijn om te gaen. Die andere met dubbelsinnicheden plecht te bedrieghen / vreest dat hy met de selve munte betaelt sal worden. Doch genomen schoon/ dat de vijf Artikulen dubbelsinnich waren/ hebben de Remonstranten de selvighe niet breedt en rondt ghenoech verclaert inde Conferentie van den Dagh Anno 1611. gehouden? Ist daer noch al mede dubbelsinnich toeghegaen? De Remonstranten nochtans hebben op alles/ nae haer vermoghen/ satisfactie soecken te doen. Waerenteghen met wat dubbelsinnicheden haer doe behielpen de Contraremonstranten/ insonderhept int stuck vande verwerpinge/ can daer upt blijcken/ dat sy/ niet tegenst aende d'iterative last vande Ed. Mogh. Heeren Staten van Hollant/ obstinatelijck ghewepgert hebben haer te verclaren op die Vraghen die hun voorgheselt waren vande Remonstranten alleenlijck daerom / op dat sy haer upt haere dubbelsinnighe schuylewinckelen souden locken en trecken/ ende claer doen haer ghevoelen te verstaen gheven. Waer wat

wast

waſe? Zy wilden upt hare ſchelpen niet comen / en behielpen haer met eenighe ghenerale termen/ die ghemeenlijck dubbelſinnich ſijn / en den Sophiſten dienen / om beplichtijck daer onder te ſchuplen. Met hoe groote en menichfoldige dubbelſinnicheden ſy onlanghs in t'Synode hare Canones doorſpeckt en ghelardeert hebben/wijſt upt het Antidotum, en can daer upt claerlijck blijcken / dat D. Gomarus, die ſonder twijfel Complicen en medeſtanders in de Synode met hopen heeft gehadt/ tegen het ſtellen van't Object vande Predeſtinatie geprotesteert heeft/als upt de Synodale Acten blijckt/en niettemin de ſelvighe/ſoo ſe leggben/neffens anderen met ſijn hant onderteeckent heeft.

De Sijnodale Canones ſijn dobbelſinnich.

Van ghelijcke waerhept iſt/ dat den Voorreder ſept/dat de Remonſtranten niet te bewegen ſijn gheweeſt in de Sijnode,om haer ghevoelen te verclaren, ſelfs niet door het hooch-ghebiedende bevel van hare Hooch Moghende &c. Want ter contrarien/ de Remonſtranten tonden haer ghevoelen niet claerder noch naeckter verclaren in alles/als zy aldaer inde Sijnode hebben ghedaen. Hun worde belaſt voor eerſt/ dat zy haer ghevoelen over de vijf poncten ſimpelijck ſouden voorſtellen. Zy doent/en in ſulcker voeghen/ dat zy beſchuldicht wierden/ breeder en claerder dat voorgheſtelt te hebben / als hun belaſt was. Want op dattet immers aen hare zijde niet en ſoude ontbreecken / zy verclaerden wat ſy niet alleen voor waer hielden/maer oock ter contrarien wat zy als valſch verwierpen ofte onkenden: deſe ronde / naeckte ende breede verclaringhe / worde hun qualijck afghenomen; jae/ ghebooden ſulcx naer te laten/ en met haerder wederpartijen ghevoelen ſich niet te bemoeyen/ noch dat aen te raecken: op dat hare waerhept door tegenſtellinge van de logen niet al te claer ſchijnen ſoude. Daer nae/in plaetſe dat hun afghheepſcht behoorde te worden/ breeder en wijtloopigher verclaringhe van haer voorgheſtelde ghevoelen / volghens de ordre vande Indictie van't Synodus / ſoo worden hun ontijdelijck ende ſchielijck/ teghen de gegevene ordre / afghevordert hare bedenckingen over Confeſſie en Catechiſmus der Nederlantſche Kercken. Zy doent mede naeckt ende claer ghenoegh: uptgheſondert dat het niet claer ghenoegh ſcheen in de oogen der geenen/die per force wilden/ datter groote ketterien in ſouden ſtaen/die ſijder nochtans niet in en vonden. Eyndelijck/zy preſenteerden hierenboven noch hare verclaringhe ende verdedinghe teghen alle uptvluchten ende teghenwerpinghen over te geven/ende by aldien datter dan noch jet ſoude moghen ſijn / op t'welcke de Synodus naeder en claerder onderrechtinghe ſoude begeeren / dat zy op alles de ſelve ſouden ſoecken te gheven ſatisfactie en Contentement/in ſulcker vougen/ dat/ al waert dat de Synodus dan noch daer nae duyſent en duyſent Queſtien / om naerder bericht en verſtant van alles te crijghen / ſouden willen voorſtellen / dat ſy bereydt ſouden ſijn daer op rondelijck te antwoorden / en haer ſelven te verclaren mondelingh en ſchriftelijck. Wat konden zy meer doen? En hebben zy dit al

Hoe de Remonſtranten haer ghevoelen in de Sijnode hebben verclaert.

doende / nochtans haer ghevoelen niet willen ontdecken / noch bekent maken? Om een gheheele belijdenisse te stellen ende over te leveren / en waren zy niet gheciteert / ten is haer ock nopt ghevercht gheweest / souden ock niet wepgherich zijn geweest / by aldien het hun in de brieven van Citatien belastet / of anderssins opghelepdt ware gheweest.

Wel is waer / zy hebben hare verclaringhen ende defensien over alle de vijf Artikulen in de Synode self niet overghelevert / maer dat en is daer by niet toeghecomen / om dat sy wepgherden verclaringhe van haer ghevoelen te doen / maer om dat hun de Synodus wepgerde vrijhept / om hare verclaringhe te doen / soo veele sy souden konnen en nodich achten, daer nochtans haer sodanighe vrijhept inde brieven van Citatie uptdruckelijck vergunt was / ende in alle vrye Synoden den Geciteerden / over welckers ghevoelen men oordeel will strijcken / sonder eenighe restrictie ofte clausule / die hun soude moghen prejudiciabel zijn / gheaccordeert behoort te worden. Men wilde haer wel in schijn van woorden eene absolute vrijhept vergunnen / maer ondertusschen met sodanighe clausule en reserve gheliminteert / die de Remonstranten verstonden in Conscientie / hare saecke ten hoochsten schadelic te wesen / ende die zy niet en konden inwillighen / sonder de goede saecke haers Heeren ende Meesters Jesu Christi / die hun vertrout was / hare goede Conscientie / en hare Gemeenten / welcke ten hoochsten daer aen gheleghen was / te cort te doen / als te weten / dat de Geciteerde soo veele en soo verre / niet alleen der Contraremonstranten / maer ock haer eygen ghevoelen over het stuck vande Reprobatie ofte verwerpinge / souden moghen verclaren / als de Synodus selve, tot Godts eere, hare eyghen onderrechtinghe, der Kercken stichtinghe, ende gherusticheyt der Conscientien, nodich en dienstich soude oordeelen. Daer mede dat zy dan verstonden / dat haer de rechte vrijhepdt benomen wierdt / om haer ghevoelen ten vollen te verclaren / ende der Contraremonstranten te ontdecken en te wederlegghen / soo veele sy selfs souden konnen, ende nodich achten. Hier aen heeft het dan alleen ghefeylt / niet dat de Remonstranten haer ghevoelen niet wilden verclaren / maer om dat het hun / daer zy t' gaerne wilden vrij ende vranck doen / niet toeghelaten werde te doen. Dat dit seecker en vast gaet / can claerlijck daer alleen upt blijcken / dat soo haest als de gheciteerde Remonstranten upt de Synode uptgheworpen waren / ende haer vande Edele Mogende Gedelegeerden der H. H. Staten Generael belast wierde sonder eenige sodanighe clausule ofte reserve / hare declaratien ende defensien den Gedelegeerden over te leveren / zy terstont berept ende willich sijn gheweest / om het selbighe naer te comen / ende hebben het ock in der daet naerghecomen / arbeydende nacht en dach / als een hoop mupleselsom den corten tijt / die hun vergunt wierde / soo te besteden in het stellen van hare schriften / dat niemant reden soude hebben / om over haer te claghen / dat sy in ghebreecke waren ghebleven / van op alles haer niet ten vol-

De Synodus wilde den Remonstranten niet toelaten, haer gevoelen ten vollen te verclaren.

len te hebben verclaert. Ende dese schriften en sijn den Sijnodo niet onbekent gheweest / want al ist / datse den Gedelegeerden alleen werden behandicht / nochtans soo werdense terstont alsse overgelevert waren / in handen van den Preeses van 't Sijnodus ghestelt / en inde volle Sijnode / doch met besloten deuren / van langherhant voorgheleesen / als uyt de Acten vant Nationale Sijnode claerlijck blijckt. Wat reden heeft dan doch ghehadt desen Voorreder / om voor de vergaderinghe vande Heeren Staten Generael / welckers Ghecommitteerden op de Sijnode / sonder twijfel in die vergaderinghe teghenwoordich sijn gheweest / te derven vertoonen / dat de Remonstranten in of ghedurende de Sijnode haer ghevoelen / selfs ghedrongen sijnde door het bevel van hare Hooch Mogheude / niet hebben derven of willen ontdecken? Wel is waer / sy sijn in sulcken schijn niet ghecomen tot de Sijnode / om haer te verclaren / als den Voorreder sept / dat alle vrome zielen, insonderheyt de Gheleerde Mannen, die op de Sijnode uyt verre Landen waren ghecomen, verwachteden, namelijck met een nederich ghemoedt en verslagen herte, als wetende (NB.) wie Autheurs vande Nieuwicheden waren. want dat soude in effecte anders niet sijn geweest / als publica culpæ confessio, dat is / eene openbare schult bekentenisse / daer sy nochtans haer gheensins in desen deele ergens aen schuldich en kenden. En siet / dit sochten dese Kerckmeesters. Sy meenden dat de Remonstranten gheciteert sijnde / als arme rey ende misdadighe met ghedoghen knyen ende den Bast om den hals inde Synode souden comen / ende siende de Synodale Priesters in haer Pontificael sitten / ghezittert en ghebeeft souden hebben / ende op hare Borst slaende / ad jube Dominorum Theologorum, terstont ghereet sijnde / ootmoedelijck ghevraecht souden hebben / Quid vultis Domini ut loquamur & faciamus, Wat belieft u mijn Heeren dat wy spreecken of doen sullen? Siet hier sijn wy uwe Dienaers / gebiet alleenlijck / en doet ons na uwe groote discretie, Gratie ende gheen recht. Maer de Remonstranten waren anders ghereselveert: wisten seer wel wie de Autheurs vande nieuwicheden waren / namelick niet sy / maer andere / die sy daer meest saghen sitten boven aen / om haer te oordeelen. Sy waren haer dieshalven niet bewust / houdende dat haer ghevoelen met de oude ende ware Leere Jesu Christi / en sijner Apostelen in alles over een quam: dorsten daerom wel met opgherechten hoofde comen: Kenden seer wel alle die Kerckmeesters en Diotrephæ, wepnige uptheemschen uptghesondert / die daer saten / wat sy in haer schilt en in haren Boesem voerden / wiens gheestes kinderen dat sy waren / met wat gewelt / rebellie ende practycken dat sy op die Synodalen thuyn geclommen waren: lieten oock gaerne veel spots / hoons / verachtinghe / vergrypsinghe / trots ende heerschappije over haer gaen; maer quamen ghereselveert om hare onschult / onnooselheyt / ende goede saecke vrymoedich te verdedighen / ende sonder aensien van persoonen / als trouwe Dienstknechten Jesu

Mer wat resolutie de Remonstranten tot de Sijnode gecomen sijn.

Chriſti toeſtaet/ haer ghevoelen over de vijf Poincten / met hare Bedenckinghen over Confeſſie ende Catechiſmus onbeſchroomt over te leveren/ blijde ende vrolijck zijnde / dat zy occaſie ſouden crijghen / om den vuylen ende ſtinckenden Pot van die Godtloose Predeſtinatie der Contra-Rem. met hare Rooſen te ontdecken / ende de onchriſtelijcke en wepnich min als Heydenſche Proceduren van die naem Ghereformeerden / alle de Werelt bekent te maecken. Dit ſach de Synodus/ en ſchoot terſtont daer een ſchot voor. Wepghert in den aenvanck Conferentie/ ſoeckt te verpoelen de Remonſtranten in het vry voorſtellen van haer ghevoelen over den eerſten Artijckel: toomtſe met het eene Decreet op het ander/ ringhelooſtſe met ghedurighe clachten ende beſtraffinghen/ſonder reden/overvaltſe met het ontydelick epſchen van hare Bedenckinghen/ ende om haer geheel cort te houden /ſoeckt ſe een praem op de Neus te ſetten/met Vraghen ende Queſtien/op datſe niet meer en ſouden verclaren/ dan het ghene hun als een hoop Schoolionghers of Catechiſmus-Kinderen van de Meeſters ghevraecht ſoude werden. Ende als de Remonſtranten ſaghen / datmen daer op upt was/ om haer een ghebidt inden Mont te legghen/ ende in plaets van de Vryheyt / die men haer inde Brieven van Citatie hadde ghegunt/ haer niet meer toe te laten te ſpreecken / dan de Synodus ſelve goet ende oorbaer ſoude vinden/ om hare eygen ſaecke een luyſter te geven/ ende der Remonſtranten te beſwaren; hebben zy ſwarichept gemaeckt/ om op dien voet voort te gaen. En om te thoonen dat het hun alleen daer ſchorte / datmen hun hare vrije verclaringhe niet wilde toelaten/ hebben zy / ſoo haeſt als hun die by de Ghedeligeerden van hare Hoogh Mogh. vergunt wierde/ſonder eenich ſcherp ghebodt ofte laſt te verwachten/ hare ſchriften ghereet ghemaeckt/ ende den Ed. Mog. Ghedeligeerden ter handt gheſtelt ; Godt danckende/ dat hun by hare Hoogh Mogh. Ghedeligeerden tot den Synode / vergunt wierde die vryheyt/ die zy van den Synode niet hadden cunnen verwerven.

Hoe de Remonſtranten op de Synode miſhandelt ſijn.

Hier upt can claerlijck afgenomen worden / hoe valſch ende ongherijmt het ſy/ 'tgheene den Autheur vande Voorreden ſept/ upt Epiſcopij Brief claerlijck te blijcken/ Namelijck/ dat de Remonſtranten daerom in de Synode vreeſden haer ghevoelen over de vijf Artijckelen te verclaren, om dat ſy niet ghenootſaeckt ſouden worden, verder te moeten comen, ende oock belydeniſſe te doen, over andere poincten, inſonderheydt twee, den Doop ende Rechtvaerdichmakinghe des Gheloofs. Want 1. De Remonſtranten/ als nu ghezept is/ hebben haere verclaringhe ghedaen over de Vijf Poincten. 2. Sy hebben haere bedenckinghen over Confeſſie en Catechiſmus mede over ghegeven. 3. Sy behoorden niet te vreeſen over andere Poincten verclaringhe te doen. Want 1. ſy waren niet gheciteert tot dien eynde / maer alleenlijck om haer ghevoelen over de Vijf Poincten/ en hare bedenckinghen over de Confeſſie ende Catechiſmus over te gheven. Wat voorſaeck dan van te vree-

De Remonſtrantē hebben gheen verclaringhe gheweygert, uyt vreſe van andere poincten meer ondeckt te worden.

te vreesen? 2. Ende schoon ghenomen / dat hun sulcx buyten ordre al opghelept ware gheweest / soo en wasser dan oock noch geen reden van vreese / want ghelijck den Brief Episcopij uytdruckelijck sept / sy hielden haer inde reste aende Harmonie vande Confessien der Gereformeerde kercken, daer was dan hare verclaringe / en dat meer is / de Hollantsche Remonstranten / diemen doch aldermeest hier mede meent / hadden al lang te voren over alle de seven Artikulen / daer op men inde Conferentie van Delft Anno 1613. Verclaringhe van hun hadde gesocht / ende daer onder mede comt het Poinct vande Rechtvaerdichmakinghe / welcke den Voorreder het principaelste / ja by naer eenige Hooftstuck houdt te wesen / ronde ende naeckte verclaringe gedaen / en ghesonden aende Provinciale Synode van Delft / ghehouden den 22. Octob. Anno 1618. Wat behoefdense dan te vreesen te doen / 'tgeene sy alrede ghedaen hadden / ende tot dien eynde ghedaen hadden / op dat die Verclaringhe soude op den Synodum Nationalem dienen / om te overtuyghen elck een van haere onschult en onnoselheyt / tegen die geene / die haer soo schandelijck ghelastert en ghe blameert hadden / als of sy die Poincten aengaende / wonderlijcke ketteren in t'hooft hadden?

Wat sy voorder sept / dat de Remonstranten niet eens en waren in die Poincten, is veel en 't eenemael versiert / want daer is noyt questie over die Poincten onder haer / ghedurende de Synode ghe weest. Sy hebben niet geweeten dat over die Poincten Verclaringhe van hun ghevordert soude worden / ende ghevordert synde / lachse al ghereet / soose den Synodo van Delft toegesonden was / ende dat met eenpariich goet-vinden aller der Broederen die onder die Synodo resorteerden. Voecht dan noch hier by / dat sy al langh te voren haer ghevoelen over dese en alle andere Poincten in openbaren druck uytghegheven hadden / ende alle de werelt bekent ghemaeckt in haere Antwoort op den Brief dan die van Walcheren aende uytheemsche Theologanten ghesonden. Welcken Brief dan oock soo claer en naeckt haer ghevoelen vervatet / dat de Synode van Dort selve gheoordeelt heeft / dat daer uyt / ghelijck oock uyt noch eenighe andere Schriften / het ghevoelen der Remonstrantem volcomelijck verstaen conde / ende gheoordeelt behoorden te worden.

Het is onwaerheydt, dat de Remonstranten in de vordere poincten niet eens onder den anderen souden sijn.

Dat oock den Voorreder sept / dat de Remonstranten ghevreest souden hebben in die Poincten te treden, om daer over verclaringhe te doen, nadien dat hun doen alrede schriftelijck was bewesen, dat sy gantsch den grondt van der Contraremonstranten gheloof, ende de Belydenisse der Kercken scheenen om te willen stooten ofte twyfelachtich te maecken, strijdt teghen malcanderen. Want was het hun bewesen / dat haere verclaringe ofte gevoelen den gront van het Contraremonstrantsche Gheloof gantsch scheen om te stoten: soo hadden sy dan immers verclaringhe van haer ghevoelen ghedaen. Want sonder Verclaringhe conden sy het niet schijnen om te stooten / en gheen verclaringe ghedaen

Dat den Remonstranten niet bewesen is, dat sy den grondt des Gheloofs om stooten.

ghe ghedaen sȳnde/ was het bewȳs dat sy den grondt omstieten/ onnodich en onmoghelȳck. Ten heeft oock gantsch niet om 'tlȳf/ te seggheu/ dat hun soude bewesen sȳn/ dat zy schenen om te stoten den grondt des gheloofs. Want als dat bewȳs al seecker soude sȳn/ wat soudet anders uptbrenghen/ als een blaten schȳn? En wie en weet niet/ dat het lichtelȳck can ghebeuren/ dat die ghene / die den grondt des Geloofs schȳnt om te stoten/ inder daet en waerhepdt den selven grondt niet alleen niet omstoot/ maer crachtiger en stercker staende houdt als ymant anders? Schȳn en sȳn scheelen veel van malcanderen / ende schȳn bedrieght veeltȳts. Ende waer is doch dit schȳftuitelȳck bewȳs te vinden? Men moest man en peert noemen/ alsmen gelooft wil zȳn. Soude den Autheur wel sien op het Specimen of Monster, by Festum Hommium voor het houden des Synodi Nationalis in druck uptgheghheven? T'can wel zȳn: maer dat's een cranck bewȳs. Want ist daerom bewesen/ om dat Festus dat uptgheghheven heeft? soo is dan 'tcontrarie mede bewesen / dewyle teghen het selvige verschepden Antwoorden in druck uptgheghheven sȳn/ daer in Festus Hommius van openbare calumnien/ trouloosheyt ende valscheden/ in het uptgheven van dat Specimen begaen/ beschuldicht/ja overtuycht wort. 2. Soo ist dan Festo mede bewesen dat hy een Bȳgeest/ David Joris t/ Libertȳn ende vȳ wat ergers noch is/ want dat is in het Leydtsche Monster ende in andere ghedruckte Schȳften hem opghetieht/ sonder dat hy daer teghen tot deser tȳdt toe/ yedt heeft derven repliceren. Of is het bewesen om dat moghelȳck dit Monster niet by Festo alleen/ maer secretelȳck met goetvinden ende approbatie vande principaelste Synodalisten in den druck verweerdicht / ende van hun voor een volcomen bewȳs opghenomen / ende toeghestemt is? Ick ghelove dat den Autheur dit seggheu wil: want anders / wat schȳn van eenich bewȳs? Maer ghenomen dit was waerachtich / ist daer mede den Remonstranten bewesen? Sȳn die daer op ghehoort? heeftmen haere defensien daer op ghesien? O schandelȳke Actien! Ghewisselȳck met recht sȳn te beclaghen ghweest de arme Geciteerde Remonstranten / over welckers ghevoelen soodanighe Rechters inde Synode hebben ghesseten / die te voozen al hielden bewesen te sȳn/ 'tghene/ daer nopt de Remonstranten op ghehoort waren / daer teghen zy hare defensien schȳftelȳck ende mondelinck al ghereet hadden/ daer inne soo veele tastelȳcke ende grove leughenen in openbaren druck aenghewesen waren/ dat het wonder is/ dat by pemant/ die die ghelesen hadde/ den Autheur van dat Monster eenich gheloof of credȳt langher heeft kunnen vinden. Ende waert by aldien dat de Geciteerde Remonstranten eenichsins voor dat bewȳs verweert waren ghweest / soude dan Episcopius terstont in den aenvanck van't Synodus in zȳne Oratie / Festo in barbe voor de volle Vergaderinghe hebben derven aensegghen/ dat sȳn Specimen of Monster vol opgheraepte calumnien ende versierde consequentien stack?

Ende

Ende soude Festus oft andere / diet' hadden gheapprobeert / daer op stil ghesweghen hebben? Hadde hy't voor claer en bondich bewijs gehouden / hy soude doen ter tijdt / of ten minsten voor of nae / eenich teecken ghegheven hebben van resentiment / ende ghethoont dat hy berepdt was 'tselve staende te houden / ende voet by stick te setten. Maer neen / 'tschijnt voor volle bewijs te moeten gelden ende strecken / alst by twee of drie Belhamels voor sulcks ghehouden wort.

Doch om wat naeder te comen / Welcke sijn doch dese Pointen ende Hooftstucken / daer over de Remonstranten vreesden dat hun Verclaringhe afgheeyscht mochte worden? 'Tsijn, sepdt hy / twee principaele ofte eerste Hooftstucken, den Doop ende de Rechtveerdichmaeckinghe des Gheloofs, insonderheyt dit laetste. Dese kipt hy upt de andere daer van in den Brief Episcopij mentie wort ghemaeckt / als van verschillen in questie staende tusschen de Remonstranten en Lutherschen. Wat den Doop aengaet / dat is ghenoech bekent, sept hy / uyt Episcopij Disputatien. Is het ghenoech upt de Disputatien Episcopij bekent / hoe heeft dan Episcopius noch bevreest geweest / dat hy sijn ghevoelen daer over soude moeten verclaren inde Synode? Dese kleupten accorderen niet. Doch desen streeck Episcopio ghegheven zijnde / laet hy't quansuys daer mede afloopen / even of het op dat stuck / t'welcke hy nochtans mede een eerste Hooftstuck noemt / niet eygentlijck aenquam. 'Tmoet nochtans soo niet passeren. Want pag. 18. lin. 25. gheeft hy domberlijcken van verre te kennen / wat hy daer mede verstaet / als hy sept / dat de Remonstranten in't poinct van den Doop haer vreesen te verclaren / namelijck (O losse propoosten!) dat de Remonstranten leeren, dat den Doop niet anders is gheweest, als een tijdelijck ghebruyck ofte Ceremonie. Want dewijle in den Brief Episcopij te kennen wort ghegheven / dat de Lutersche in't Stuck vande noodtwendicheyt ende cracht des Doops / verschelen van het ghemeene ghevoelen van andere Evangheliesche / daer't de Remonstranten mede houden; soo ist dat desen Voorreder / 'tsy upt onverstant / 'tsy upt opset ende met voorbedachticheyt / wel beter wetende / 'tselvige alsoo duydet / even als of Episcopius ende de Remonstranten het met Socino hielden / ende gheloofden / dat den Doop van Christo ende sijne Apostelen / niet ghebooden soude sijn gheweest / maer alleen voor een tijdt langh als eenighe andere upterlijcke Ceremonien gh' pleeght / ende daerom niet noodtwendich om ghebruyckt te worden. 'Twelcke soo verre vande ghedachten en meeninghe Episcopij is / als 't Oosten van 't Westen. Want 1. Episcopius spreeckt van fameuse bekende questien / die tusschen de Lutherschen ende andere Gherefor meerde altijdt in verschil ghestaen hebben. Nu / van soodanighe noodtwendicheyt / is nopt verschil gheweest tusschen de Lutersche ende andere Gherefor meerde / maer van een gantsch andere / namelijck of de Kinderen niet noodtwendelijck ghedoopt moeten worden / op datse wederghebozen werden / inde

Ghevoelen der Remonstranten van den Doop.

gratie Godts ende in het verbont der Ghenaden staen moghen / ende salich worden / ende of daerom den Doop niet wel ende wettelijck bedient can worden van Vroe oft andere Vrouwen / in val des noots / etc. ghelijck het selve te sten is by Conradum Schlusselburgium, Superintendent van't Stient van Raceburgh in zijn 3. Boecken genaemt de Theologie der Calvinisten, &c. Wel is waer / ende wy en cunnen niet ontkennen / dat by vele beschepdene ende matighe Luthers ghesinde somtijts wel eenige andere propoosten / van dese verschillende / ghevonden worden / maer dewijle noch niet en blijckt dat t'selvige by den Lutherschen int ghemeen toeghestaen wort / soo moeten wy daerentusschen oordeelen upt het ghene ghemeenlijck by de meeste en principaelste van hun ghesustineert ende gedreven wort. Ten 2. Episcopius en can oock sulcke nootwendichepdt niet ghemeent noch verstaen hebben / dewijle hy in zijne Disputatien een reghelrecht contrarie Stellinghe / teghen Socinum expresselijck gherantet / ende teghen alle objectien des selven mondeling ghesustineert heeft / als hy namelijck op de Vraghe / of met eenighe bondighe reden bewesen can worden, dat den Doop een Ceremonie voor een tijt alleen duyrende gheweest soude zijn, ende dat de Apostelen de selve ghebruyckt ofte gheoeffent hebben, sonder daer toe eenighe last ofte ghebodt van Iesu Christo ontfanghen te hebben, Antwoort plat uyt, Neen.

De Voorreder verädert Episcopij Neé en Iae.

Wel is waer / den Autheur schijnt hier inne blindeling ghevolcht te hebben het Monster Festi Hommij / maer hoe grosselijck dat hy misleydet is / can hem leeren een Boeckxken / wiens Titel is / Optima fides, ofte de valscheyt Festi Hommij. In welcke Festo aenghewesen wort / hoe valschelijck oft immers lichtveerdelijck ende ter quader trouwe hy dese Stellinghe Episcopij / teghen Episcopij niet alleen meeninghe / maer expresse en uptghedruckte woorden verdraypt ende verkeert / tot zijnen nadeel in druck heeft uptgheghéven / in sulcker voeghen dat hy gheene, in eenighe, dat is Neen in Iae verandert heeft.

Ghevoelen der Remonstranté van't Avontmael.

Doch den Autheur vande Voorreden maeckt hier selfs gheen grooten staet op. Voert het quansups in't voorby gaen aen / en derf het niemant in't particulier expresselijck te laste legghen; ghelijck mede niet het ghene hy terstont daer by voecht van het H. Avontmael / als hy sept / datter gheleert wort by de Remonstranten.

Dat het eynde van't Avontmael des Heeren anders niet en is, dan een verhael ende voorstellinghe van de Doot Christi.

Daer mede hy quansups segghen wil / dat de cracht van't Sacrament des Avontmaels hier mede vernietight wort / als welckers eynde niet alleen is / na zijn segghen / een soodanighe verrondinghe oft representatie van Christi doot / maer oock de bevestinge onses Gheloofs. Wie hier mede ghetroetbent wort van den Autheur van dese Voorreden / als hy dus generael spreeckt / is onseecker. Op den Remonstranten in't ghemeen can dit niet gepast worden / want dese en hebben nopt dit sel-

dit selvighe verclaert haer ghevoelen te wesen/ maer dickmaels directelijck het contrarie/ selfs mede inde boven ghemelde verclaringe over de seven Artijckulen voorghehouden inde Conferentie van Delft/ Anno 1613. die zy den Synodo van Delft schriftelijck hebben toeghesonden. Meent hy pemant in't particulier/ soo moet hy Episcopium meenen/ want dien alleen wort dit in't Monster van Festus te laste ghelept. Maer 1. den Autheur doet den Remonstranten in't ghemeen onghelijck/ dat hy hun soude willen te laste leggben/ 'tgheen Episcopius voor zijn particulier soude moghen ghesept of geschreven hebben. Ten 2. hy doet hier inne oock Episcopio groot onghelijck/ dewijle hy stuckwijse verhaelt eenighe woorden van zijne Disputatien/eñ t'gene/ t'welcke tot volcomen justificatie Episcopij dient inde selvighe stellinghe/ gantsch niet aenroert. Want dit zijn Episcopij eyghene woorden: Het eynde ofte de vrucht van het ghebruyck des Avontmaels, en is niet eene crachtighe mededeelinghe van eenighe ghenade, die uyt de cracht van de teeckenen, ofte uyt het simpele ghebruyck der selvighen, oock als het ghebruyck al wettelijck is, invloyen oft ingheschortet soude worden inde ziele, maer alleen een vercondinghe, uytbeeldinghe oft beteeckeninghe vande doot Iesu Christi, ende der weldaden die ons door de selve doot vercregen ende verworven zijn; door welcke uytbeeldinghe oft vercondinghe/ het gheloove mede in ons plach opgheweckt en bevesticht te worden, ende onse zielen ghelijck als met spijs en dranck ghevoet ende opghequeeckt inde hope van een eeuwich leven. Als Episcopius dit sept/ loochent hy dan/ dat door het ghebruyck des Avontmaels ons Gheloof ghesterckt wort? 3. Ende schoon ghenomen/ Episcopius hadde sulcken ghevoelen/ dat onse gheloove daer deur niet bevesticht en worde/ souden dat de Contra-Remonstranten terstont voor een Ketterije houden? Soo moeten zy dan met eenen Zwinglium, Carolostadium, Oecolampadium, Borrhaum, ende andere ontallijcke in eenen graet met Episcopio stellen/ ende dien volghens meest alle de Switsers/ die het apparentelijck met Zwinglio houden/ voor Ketters verclaren/ die nochtans van hun in de Synode voor Spitsbroeders ghehouden/ ende voor rechte vrienden vande ware Reformatie ghekent zijn ghewees/ en hebben het Broodt der eenichept met haer ghebroocken. Want Zwinglius ende die andere hebben altijt niet alleen expresselijck ghesustineert/ dat de Sacramenten maer bloote teeckenen en zijn/ maer oock wel dupdelijck gheloochent ende ontkent/ dat het eynde vande Sacramenten soude zijn de bevestinghe des Gheloofs/ siet wat hier van specialijck Zwinglius schrijft in zijn eerste Tom. aent 63 blat a. aldus:

Op dat wy vande Teeckenen yetwes spreecken, soo ist voor eerst noodich, dat sommigher doolinghe, daer door ick oock voor desen verleyt ben gheweest aen den dach werde ghebracht. Wy bevinden datter sommighe in die opinie steecken, dat de Sacramenten tot dien

eynde inghestelt zijn, om dat se ons gheloof verstercken souden, ende 'tghene dat ons gheleert is, ofte dat Godt ons belooft heeft verseghelen. Maer die dit leeren, die zijn seer verre van den rechten wech afghedoolt, &c.

Ende staet hier by wel te noteren / dat den Autheur vande Voorreden / dit selvighe ghevoelen daerom den Remonstranten toeschrijft / om dat hy daer mede hun dies te hatelijcker soude maecken by de Papisten / wel wetende / dat het veel verder afwijckt van der selver ghevoelen / als het ghevoelen van Calvinus ende van andere. Daer upt dan af te nemen is / hoe schandelijck men het ghemeene volck heeft ghebuseert / daer mede dat men die heeft willen wijs maecken / dat de Remonstranten met de Papisten eens waren / daer men nu haer hier te laste lept / dat zy in't stuck van't Sacrament des Avontmaels (t'welcke doch voor't principaelste inde Roomsche Kercke / ende als het centrum daer't al op drapt ghehouden wort) veel verder van die verschelen / als de Contra. selver doen / jae dat hun noch in't Landt zijnde / t'selvighe bewesen is: O bedrieghelijche valscheyt! O dubbelheyt! Wat nu den Voorreder segghen wil / als hy pag. 8. lin. 23 24. 25. schrijft / dat de Remonstranten oorsaeck hebben ghehadt / om de alomheyt van het lichaem Christi, van het Avontmael af te scheyden, ghelijck hy sept / dat Episcopij Brief doet / weet ick niet. Een yder, sept hy / sal't wel van sich selven mercken. 't Soude wonder zijn / dat yemant / ich laet staen elck een / eenighe andere oorsaecke soude cunnen mercken als dese / om dat de questien van het Avontmael / ende vande alomheyt des Lichaems Christi / twee verscheyden questien ende verschilstucken zijn / die elck bysonder cunnen ende pleghen getracteert te worden / soo van Lutherschen / als anderen. Want de alomheyt des Lichaems Jesu Christi raeckt de Persoone Christi / het Avontmael raeckt de instellinghe des selven / ende alle t'ghene dat daer over in verschil comt. Wel is waer / dat het ghevoelen vande alomheydt des Lichaems Christi principalijck ghesprooten is / upt de interpretatie vande woorden des heyligen Nachtmaels; maer daerom en laten se gheen twee verscheyden Pointen te zijn: te meer / dewijl men weet / datter onder de Lutherschen zijn / die de interpretatie vande woorden der instellinghe van het heylighe Avontmael met de andere Lutherschen houden staende / ende daer entusschen niet toe en staen de alomheyt des Lichaems Christi; Nu / dat Episcopius mede anders hier by niet en verstaet / blijckt daer upt / om dat inden Brief selve aldus staet / Van het Avontmael, vande Persoone Christi, Noteert wel / Ofte vande Alomheyt sijnes Lichaems: hy sept / ofte, daer mede hy dan te kennen gheeft / dat hy't Pointct van Persoone Christi oft de alomheyt des Vleeschs Christi / voor een neemt. Lieve Godt! hoe nauw siet hy / die een schalcke ooghe heeft / ende hoe veelderhande saecken siet hy voor eene / die't verstant met sucht van arghwaen bedwelmt is / daer de liefde clein is / daer is het begrijp groot.

Doch

Doch den Autheur van dese Voorreden neemt het hier principalijc niet op / want dese raeckt hy ter loops alleen aen ; maer neemt het eygentlijck op 't poinct vande Rechtveerdichmakinghe des Gheloofs, daer van Episcopij brief meldet. Want, segt hy / dat poinct is by nae het eenighe schutsel tusschen Gereformeerden en Papisten. Dat het poinct vande Rechtveerdichmakinghe des Gheloofs een groot poinct is / daer seer veel aen gheleghen is / can niemant ontkennen. Als het selvige vande Remonstranten ghelochent soude worden / sy souden met recht beschuldicht worden / dat sy een hoofdstuck lochenden / daer de salichept aen hanght / iae dat sy de heerlijckheyt van Christi Religie te niete deden. Maer dat sy 't selvighe plotselijck souden lochenen / heeft geen apparentie / 'tsoude te plomp sijn. De Voorreder legt ooc hun sulcks niet te last. Wat dan ? Dat sy niet hebben derven haer ghevoelen over dat poinct in een Confessie verclaren. Hoe ? en hebben sy haer niet derven verclaren over dat poinct ? hoc segt dan den Voorreder terstont daer aen / wat sy daer van publijckelijck in hare uytghegevene Schriften / ende inde Universiteyt van Leyden selfs eenige iaren herwaerts openbaerlijck hebben gheleert ? 2. En hebben sy haer ghevoelen over dat poinct niet volcomelijck ghenoech te voren Anno 1618 verclaert / ende de particuliere Synode van Delft toegesonden ? heeft de Synodus daer op het alderminste tot deser uyren toe weten te seggen / oft naerder verclaringhe daer op begeert ? Neen. Ten 3. en hebben sy haer ghevoelen daer over niet verclaert in hare Antwoort op den brief van die van Walcheren ghesonden aende Uytheemsche Theologanten ? Tis claer ende notoir dat sy 't ghedaen hebben.

Van t'ghevoelen der Remonstranten van de Rechtvaerdichmakinghe.

De Remonstranten hebben haer ghevoelen daer van mondelijc ghenoech verclaert.

Wat wil dan Episcopius seggen / sult ghy vraghen / als hy in synen brief soo ghenerael spreeckt ? Antw. Episcopij meeninge blijckt upt den brief claer ghenoech : want hy en segt niet dat de Remonstranten haer over dat poinct niet en derven verclarē / maer segt alleenlick / Wat 't sy datse haer daer over soo verclaren / dat de Lutherschc verstaen dat die verclaringhe teghen eenich van haer particulier ghevoelen strijt / ende dienvolgens / daermede verdoemt ofte veroordeelt wort / t'sy datse haer alsoo vraghen / datse daer van anders geen verclaringhe doen als sodanighe / die by de Lutherschen lichtelijck toeghestaen soude connen worden / houdende namelijc / niet noodich inde Confessie die verschilpoincten aen te roeren / of speciale verclaringe over de selve te doen dat sulcx aen d'een of dander syde sodanighe vrucht wel niet soude connen gheven / als wel verhoopt ende verwacht wort. Anders en segt Episcopius niet. Veel min dan segt hy / dat de Remonstranten haer beswaert souden vinden te verclaren over dit poinct / om dat sy daer van vreemde ende onghehoorde opinien int hooft hebben. Want sy sijn haer dies gheensints bewust : ende wat aengaet de principale saecke / sy en lochenen niet / als de Voorreder schijnt te kennen te gheven / dat God alleen in Iesu Christo ons rechtveerdight, dat Iesu Christi gherechticheyt door het

Wat Episcopij brief daer van seyt.

gheloove ons wort toegherekent (al hoewel die maniere van spreecken nerghens inde Schrifture te vinden is) maer staen alle sulcr garne en van herten toe. Darenteghen ontkennen sy met den Voorreder oock wel exprelijck dat wy door de weerdicheyt onses gheloofs, ofte door de verdienſten deſſelves ofte eenigher onſer vvercken voor Godt gherechtveerdicht vvorden, Item / dat onſe gheloove, ten aenſien dat het van ons comt, ons ſoude rechtveerdigh maken Dit alle / en diergelijcke dinghen ontkennen sy met alle andere Evangheliſchen / ende en hebben gheen reden om t'ſelve niet te derven verclaren. Aengaende nu het bysondere ghevoelen ſommigher Lutherſchen dit point aengaende / daer van Epiſcopius ghewach maeckt / ende daer op hy oock ghelien heeft / dat is hier in gheleghen Dat wy namelijck gherechtveerdicht of saligh gemaect worden (Want tuſſchen rechtveerdichmakinge en ſalichmakinge wort by hun gantſch geen onderſchept gemaect / als upt het boec Schluſſelburgij claerlijc te ſien is) alleen deur het geloove ſonder aenſien dat het ſelve met goede ende heylige wercken verghelelſchapt gaet.

Wat ſommighe Luterſche van de Rechtveerdichmaeckinge leeren.

Dit ghevoelen wil Epiſcopius segghen / dat by eenige Lutherſchen diemen Saxiſche en Flaccianen of hevighe Luterſchen noemt (want die denoteert Epiſcopius in ſijn brief met het Woordeken / Die Lutherſchen, ſluptende daer mede upt andere Luterſchen / de Majoriſten namentlijck / diemen sachte Luterſchen noemt / ende die haer teghen de voorgaende opſetteden in het gheſpreck van Altenburch) ſeer hardt en ſterck ghedreven en preciſelijck staende ghehouden is / ghelijck als upt het geſpreck van Altenburgh te ſien is / en upt het bovengemelde boeck van Schluſſelburgius; in ſulcker voeghen / dat eenighe onder hun ſoo verre quamen / ghedruprende het gheſprech / dat ſy ſeyden / ghelijck ſommighe hebben aengheteyckent / dat wy door het bloote gheloove ſoo werden gherechtveerdicht, dat de goede wercken niet alleen niet noodigh ter ſalicheyt, maer ooc hinderlijck en ſchadelijck ſijn, Item dat de goede wercken ende de nieuwe ghehoorſaemheyt niet tot het rijcke Chriſti, maer tot de weerelt behooren. Item datmen moſte bidden datmen int gheloove ſonder eenighe goede wercken ten eynde mocht volherden &c. En dit noemt Epiſcopius in ſijne brief blotelijck de Rechtveerdichmakinghe des geloofs / dat is / ſoodanighen gheloofs dat niet aengeſien en wort / verghelelſchapt met goede wercken. Als hier tegen nu inde Confeſſie der Remonſt. gheſtelt ſoude worden / dat ſoodanigen gheloove niet ghenoech is om rechtveerdigh te ſijn voor Godt / ſoo ſoude het ſelvighe noodtwendelijck offenſie aende ſoodanighe moeten gheven. Wil dan Epiſcopius segghen dat de Remonſtranten haer daer over niet en derven verclaren? Tis ſoo verre van daer / dat ſulcr Epiſcopij meeninghe ſoude ſijn gheweeſt / dat het notoir is / dat de Remonſt. hun altijt ghenoeght hebben met die Lutherſchen die haer teghen de ſoodanighe in dat gheſpreck gheſtelt hadden / en dat ſy het contrarie altijt volmondich en onbeſchroomt hebben gheleert / ghepredicht en ghe-

Wat de Remonſtranten daer van gevoelen.

ghe.

ghedruckt/na de lesse des Apostels Pauli Tit. 3. 8. Tis een seecker ofte ghetrou woort dat ick wil, dat ghy wel inscherpen sult, dat die geene, die gelooft hebben, neerstich sijn om goede wercken voor te staen. Want dese sijn goet ende profijtelijck den menschen. Item: dat in Iesu Christo niet en gelt als een nieuwe creatuere, het geloove door de liefde crachtich, de onderhoudinghe der gheboden Christi. en dierghelijcke lessen meer: maer dewijle den vrient / aende welcke Episcopius schrijft / oordeelde dat de Remonstranten / deur het stellen van een Confessie / groote faveur ende gunste by den Lutherschen souden becomen / wijst Episcopius aen dat sulcx soo gheheel seecker niet en is maer dat het wel contrarie operatie soude moghen gheven / in dit en andere poincten / insonderheyt by die geene / diese nae haren sin prerijs drijven ende voorstaen / gheljck dese Lutherschen altijt hebben ghedaen.

Gal 6. 15. Gal 5 6. 1. Cor. 7, 19.

Wel is waer / de Contra-Remonst. hebben voor dese dickmael ghelijck nu teghen voordich desen Voorreder mede / daer toe gearbeyt om den Remonst. verdacht te maecken / als of sy noch vry wat anders van dit poinct in haer Boesem voeden / maer te vergheefs : men heeft ghesocht de Werelt diets te maecken : dat sy ghelooven dat men door sijn eyghen verdiensten ghercchtveerdicht can worden ; ofte alsmen daer mede niet door en mocht ; dat sy ghelooven / dat men door de wercken des Wets ghercchtveerdicht wort voor God ; Ende / niet tegenstaende t'selvighe teghen den heyligen Text expresselick strijt / soo heeftmen nochtans t'selvighe den Remonst. opghedicht. En om dat te bewijsen heeftmen anders tot dese uyren niet weten by te brengen / als dat men sept dat de Remonstranten souden drijven / dat wy ghercchtveerdicht worden door het gheloove / ten aensien dat het een daet vande ghehoorsaemheyt is / die den menschc van Godt belastet / ende door Gods hulpe ende gratie van den menschc ghedaen wort. Hier heeftmen op blijven staen / en hier over heeftmen de vlagghe ghevoert teghen de Remonstranten ; hier upt heeftmen per force willen trecken allerley consequentien / even als of het gheloove aen Iesum Christum een werck des Wets was : en / upt het gheloove als een daet van gehoorsaemheyt ghercchtveerdicht te worden / een dinck was met ghercchtveerdicht te worden / upt de wercken der Wets : Ende als of het teghen malcanderen street / upt het gheloove als een daet van ghehoorsaemheyt ghercchtveerdicht te worde / en upt genade gercchtveerdicht te worde / etc. niet teghenstaende datter verschepden onder de prerijste Contra-Rem. soo wel inheemsche / als uptheemsche waren / die 't selvighe openlick bekenden / en toestonden ; maer alsmen het wel overlepde / soo wrongh haer de Schoe daer niet / maer alleenlick hier inne / twelck nu desen Voorreder plompelic upt sept / ende den Heeren Staten derf verclaren ende verthoonen ; dat de Remonst. lochenen / dat de menschc soude ghercchtveerdicht worden, door het gheloove sonder aensien dat het selve vergheselschapt is met de liefde ofte andere deuchden

Watmé haer te onrecht in desen heeft opgheduicht.

Want dat

dese

bede haer wee/ alsmen dat seer roerde: zy lagen int selvighe Gast
T'ghevoelen der Contra. Rem. van de rechtverdichmaeckinghe door t'gheloove, sonder opsicht van dat het metgoede wercken vergheselschapt is, werdt by den Remonst. teghen ghesproken.
met de harde Lutherschen of Flaccianen t'hups / jae dzeven noch veel grouwelicker dinghen als hier na blijcken sal/ Ende hielden volghens heure Predestinatie / dat / om rechtveerdigh te zijn / niet anders van noode is/ als een vast vertrouwen datmen vercoozen is/ Eñ dat Christus voor ons voldaen heeft / sonder dat het selvighe aenghesien wort als vergheselschapt met goede wercken/ jae dat selfs het gheloove niet noodigh en is om rechtveerdigh te zijn voor Godt / maer alleen om te weten ende verstaen dat wy al langh te voozen gherechtveerdicht zijn gheweest/ eer dat wy noch ghelooven. Dit saghen de Remonstranten/ en alst de Contra-Remonst. loochenden ofte baptiseerden / ghelijck zy ghewent zijn/ wzeven zy tot dien epnde heur altijt onder de Deus/ verschepden ongoddelicke en schandelicke passagien van heure principale Doctoren ende medestanders / daer upt het soo claer bleeck / als den dach/ als namelick/ Dat Godt onse sonden uytwist, terwijle wy noch met sondighen, hem veel moeyten aen doen/ dat is als wy noch niet en ghelooven noch onse leven beteren, ghelijck Smoutius in sijn schziftuerelijck Iac ombeschaemdelijck derf schzijven pag. 45. Item/ dat Godt den Godloosen rechtveerdight, terwijle hy noch Godloos is, ende voor en al eer hy afghelaten heeft Godloos te sijn, ghelijck Sibrandus Pzofessoz tot Franiker spzeeckt in sijn declaratie op de antwoozt Dozstij pag. 101. Item / dat de rechte Kercke het woordeke alleenlijck int stuc vande rechtveeerdichmakinghe daerom ghebruyckt, op datse te verstaen soude gheven, dat wy door het geloove alleen, en door geen andere saecke met de hulpe vande werckinghe des Geestes weeten, en in onse conscintien overtuyght worden, dat God ons al lang te vooren, de sonde vergheven heeft, eer dat vvy noch ghelooven; ghelijck Bernhardus Textor Pzofessoz tot Verbozn schzijft in sijne disputatie vande Rechtveerdichmakinge pag. 192. Item/ dat wy door het gheloove alleen, in sulcker voegen vvorden gerechtveerdicht, dat al ist dat ons onse conscientie overtuycht dat vvy teghen alle gheboden Gods svvaerlijck hebben gesondicht, ende noch steets tot alle boosheyt gheneghen sijn, niet te min nochtans als vvy alleenlick ghelooven dat de vveldaden door Christi bloet vercreghen ons toebehooren, voor Godt rechtveerdigh vvorden gherekent. gelijcker staet in de Heydelberchsche Catechismus/ de antwoozt/ op de 60 vzaghe. Item/ dat die eens ghelooft hebben, en door het gheloove sijn gherechtvaerdicht, al ist dat sy naderhant komen te vervallen in d'walinghen, daer door het fondament der salicheyt of ten deele of int gheheel omgheslooten wort, nochtans altijt rechtveerdigh sijn, ende blijven Gods kinderen, ghelijck Ruardus Acronius leert in sijn boeck over den Catechismus fol. 137. Ia, al ist dat sy comen te vervallen inde aldergrouvvelickste schelmstucken, of doodelijcke sonden, en teghen hare conscientien schandelijcken en svvaerlijck te sondighen. ghelijck Piscator sept / jae duysent sonden, en dat meer is, alle de sonden

der vveerelt te bedrijven (als Perkinsius schrijft) dat nochtans hare verkiesinghe niet omgheslooten can vvorden, soo dat sy uyt het recht der aenneminghe der kinderen souden komen te vervallen, ghelijck de Synode spreeckt in hare Canons int 5. cap. art. 6.

Dese ende andere dierghelijcke schandaleuse grouwelicke spreucken saghen de Remonst. inde schriften der Contra Remonstranten / en daer benevens vernamen sy by ervarenthept dat niemant van die geene die in dese materien wat omsichtigher en politycker scheenen te willen spreecken en schrijven / dese maximen voorde openlijcken teghen spreecken of verwerpen. Hierom so stellen sy haer daer tegen met handen ende voeten / houdende bupten twijfel dat soodanighe een ghevoelen ghescheppen was alle Religie en Godesdienst om verre te stooten: Daerteghen dan de Contra Remonst. geen andere remedie hebben weten te ghebruycken als dese / dat de Remonst. dit doende / het poinct vande rechtveerdichmakinghe des gheloofs gantsch om verre sechten te stooten / ghelijck in dese Voorreden claer te sien is: ende om t'selvige te bewijsen / weten sy anders niet in te brengen / dan dat de Remonst. leeren / dat God het gheloove / ten aensien dat het vergheselschapt is met goede wercken / den menschen upt genaden om Christi verdiensten wille tot rechtveerdichept toereken t. T'gheloove / seggbe ick / soo veele het een daet van ghehoorsaemhept is / die den menschen int Evangelio belast wort / en die vande menschen door Gods ghenade gedaen wort. Dit wilmen niet lijden noch verdraghen; de goede en heplighe wercken moeten hier / in geen consideratie noch aensien comen: maer men wil dat het bloote gheloove sonder aensien van eenighe wercken alleen genoech is voor de upt vercoorene; dat is / een vaste imaginatie / dat Christus voor alle hare sonden langh te voren voldaen heeft / ende met den repnen mantel van sijne gherechtichept / en met sijn heplich bloet bedeckt alle hare duple sonden en leelycke misdaden / die sy ghedaen hebben / ende noch sullen comen te bedrijven / hoe veel / ende hoe groot dat die oock moghen sijn / en ter wijle sy noch in soodanighen duplen leven steecken / dat het gheloove alleen daer toe dient / om hun bekent te maken dat Christi bloet voor haer ghestortet ende vergoten is ende dat sy daer door al langh te voren gerechtveerdicht sijn / niet tegenstaende dat sy noch Godloos sijn ende God met hare sonden noch steets veel moepten aendoen: soo dat het gheloove / daer door sy seggben dat een mensch gherechtveerdight wort voor Godt / anders niet en is by haer / als alleen een sterche en vaste inbeeldinge / ende vertrouwen / dat al isset dat sy godloos zijn / ende midden in alle godlooshept noch steecken / jae bloot zijn van alle heplichept ende gherechtichept / nochtans door de verkiesinghe inde gratie Gods staen / en met het costelicke cleet van Christi gherechtichept bedeckt / ende met zijn dierbaer bloet besprengt zijn en blijven sullen / in sulcker voeghen / dat hoe zijt oock maken recht veerdigh sullen verclaert worde voor God / niet met hare / maer met Christi

Wat het rechtveerdichmakende gheloove by de Contrarem. sy.

rechtveerdichept/ even als een Mozlaen met een wit cleet omhanghen/ ofte met witte verwen beſtreken ſynde/ wit en blanck is/ ghelijck upt deſen Vooztreder ſyn diſcours claerlijck blijcken can: Want hy ſlupt daerom ſeer lozgvuldelijck/ niet alleen de verdienſten der goede wercken/ en de goede Wercken ſelve/ upt de rechtveerdighmakinghe/ maer oock het gheloove ſelve/ ten aenſien dat het met de liefde ende andere deuchden verghеſelſchapt is/ jae ten aenſien dat het onſe Werck is/ dat is een daet die wy op Gods bevel ende ghebodt dooz ſyne ghenade oefenen/ op dat jmmers de menſche om dooz de Enghe poozte te gheraecken/ ſoo rangh en pdel wozde van goede wercken/ dat hy anders niet en behoude als alleen een vaſte waen dat hy ſonder eenighe Wercken rechtvaerdigh is vooz God/ ende van alle vreeſe van vel doemeniſſe vry en ontſlaghen. En dit is 'tpoinct/ dat deſen Vooztreder ſept/ het principaelſte jae by nae 'teenige poinct te Weeſen/ daert op aenkomt/ en dat vande Remonſtranten omgheſtooten wozt/ mogheliick om datter gheen en is/ 'twelcke hem ſelven/ als bloodt ſynde van alle deuchde en liefde/ jae vol en overladen ſynde van alle gupterpen ende fielterpen/ beter te paſſe comt/ inſonderhept alſmen op laeghe ſtoeltgens met 'troemertgen in de handt rontſom den hapert ſidt/ of 'tſantpadt op wandelt/ om de oude kenntſgens te beſoecken. Doch om aen te wyſen hoe veel dat daer aen gheleghen is/ en hoe ſwaer dat het te wicken is/ ſoo pronckt hpt ſeer ſtarelick op/ ende wyſt aen wat ſonderlinghe vruchten ende operatien dat het ſelve van begin aen te weghe ghebzocht heeft/ ende noch daghelicx brengt: verre verſchepden van die vruchteen/ die d'Apoſtel 'twaere rechtvaerdichmakende geloove toeſchzyft/ Heb. 11.

Of Luther, en andere Reformateurs door ſulck een geloove, en rechtveerdichmakinge de kercke gereformeert hebben.

Want eerſtelijck ſept hy. Hier op heeft den grooten Helt, ende man Gods Luther, verghеſelſchapt met Melanthon als een blixem uyt den Hemel den verſierden waen van onſe goede Werken onder het ghеſichte vanden Paus in brandt ghеſteecken &c. Dat de kloeckmoedighe ende onverſaeghde Helden Luther ende Philippus/ int begin vande Reformatie ghеblixemt en ghedondert hebben teghen de indulgentien die van eenighe epghen baetſoeckighe Gheeſtelijcken ſoo hooch uptghemeeten werden/ dat de verdienſten Jeſu Chriſti daer mede grootelijck te cozt ghedaen/ ende de ware boetveerdichept ende Godtvruchtichept een groote crack ghegheven wierde/ is ghenoech bekent: dat ſy oock haer ſeer ghеrantet hebben teghen den Waen van goede wercken als alhier de Vooztreder ſept/ en tegen de verdienſten der wercken/ inſonderhepdt van ſoodanighe wercken die in uyterlicke Ceremonien alleen beſtonden/ die den menſchen of op ghelept wierden van eenighe Prieſters/ ofte die ſy ſelfs vrywillich op namen te doen/ als pelgrimagien/ bedevaerden/ barrevoetſche proceſſien etc. is notoir. Maer dat ſy haer ſouden ſoo cloeckmoedelijcken ghеrantet hebben daer teghen/ dat het gheloove den menſchen tot rechtveerdichept wozt toeghereken/ ten aenſien dat het mes goede wercken/ dat is met liefde en andere deuchden verghе-

ſelſchapt

felschapt gaet/ sal niet lichtelick bewesen connen worden: En al bewesen synde/ tot gheen groote eere en loff van dese twee treffelicke Helden strecken connen. T'contrarie hebben ghesustineert die Lutherschen/ die int ghespreck van Altenburgh haer stelden teghen de Flaccianen en andere hevighe Lutersche; Want sy hielden/ dat daer mede den man Gods Luther groote oneer/ ende de Reformatie gheen cleyne schande aenghedaen en werde. De reden schijnt het oock mede te brenghen; Dewyle dat Lutherus daerom principalyck sich cantede teghens de indulgentien van den Paus van Romen/ om dat hy oordeelde dat het waere geloove door de lieffde werckende daer mede verpdelt/en de goede lupden vande waere boetveerdichept ende de rechte godvruchtichept te besorghen/ afghetrocken wierden/ denckende als sy sulcke aflaet brieven hadden ghecrecht dat sy als dan van hare salichept seecker waren/ ende gheen soo groote sonden conden comen te bedrijven/ daer van sy niet lichtelick verghevinghe/ door middel vande selvighe brieven conden becommen/ ghelyck te sien is upt den eersten brief Lutheri aenden Aertz-Bisschop van Ments gheschreven. Wat oock Philippus Melanthon anders niet voor en heeft ghehadt/ schijnt claer ghenoech te blijcken upt syn boecken/ ende insonderhept upt syn Corpore doctrinæ, al waer hy pag. 106. 462. en 472. sept/ dat de Godvruchtighe en verschrikte conscientien moeten soecken en arbeyden, dat sy versoent ende gherechtveerdight worden etc. want sept hy de bekeeringhe gaet voor de rechtveerdighmakinghe. pag. 89. sept hy dat het gheloove 'tvoornaemste goede werck is, en nae de boetveerdicheydt volcht: 't Welck immers regelrecht strijt teghen des Voorreders woorden. Item pag. 117. De aelmoessen verlossen van den doodt, nae dien het gheloove met sijne vruchten aenghesien en aenghenomen wert. Daerom sept hy dickmael/ dat de schult der verdoemenisse wech ghenomen wordt, door de boetveerdicheydt pag. 116. Dat de Nineviten deur hare boetveerdicheyt met God versoent sijn, pag. 164. Dat de verghevinghe van sonde, het eynde is van boetveerdicheydt. En wat apperentie heeft het doch/ dat die Vroome en beschrpdene Melanthon sich selven in soo groote en sware perijckelen soude ghesteken/ ende met Luther/ soo veel moeyten en arbeyts opghenomen soude hebben/en al des Werelts haet op hem ghecladen/ by aldien hy selve hadde ghevoordeelt dat hy deur een bloodt geloove/ sonder aensien van eenige goede wercken voor Gode gherechtveerdigh was? Soude sulcke eene opinie hem niet veel eer achterwaerts ghehouden/ als voort ghepreckelt hebben/ om soo veel onlusts bupten eenighe noodt upt te staen ende op te nemen? Anderen het selvighe te leeren conde hem gheen voordeel gheven om rechtveerdigh te sijn voor God. Want anderen te leeren is een goet werck. Nu goede wercken na dese leere die en comen in gheen consultatie noch aensien by God int stuck van de rechtveerdichmakinghe: om danckbaerhept daer mede te betoonen was onnodigh; Want danckbaerhept

is mede al een goet werck dat tot de rechtveerdichmakinghe niet van nooden is: En die eens rechtveerdigh is / moet altijdt rechtveerdigh blijven / 't sy dat hy dankbaer is ofte niet: En wat behoeft hy meer die rechtveerdigh is voor God? Saligh is die man sept den Prophect David / dien God niet tot een reflent sijne sonden / Psal. 32.

Of de Martelaers in de laeste 100 jaeren op dit ghevoelen gheslorven sijn.

Ten tweeden / op dit steunsel sept hy / sijn den tijdt van hondert jaren ende meer, soo veel vroome ende cloecke Martelaers gheslorven, etc. Dat de Martelaers gheseunt hebben op de ghenade Gods en Jesu Christi / en niet op de verdiensten van hare eygene wercken / can niet gelochent werden: dat sy ooch door een vast vertrouwen ende seecker hoope vande toecomende glorie ende heerlickheyt in het lijden ghesterckt ende ondersteunt sijn gheweest / is claer / maer dat sy ghesteunt souden hebben daer op / dat sy gherechtveerdight waren door het gheloove / sonder aensien dat het vergheselschapt gaet met goede wercken / ende daer op alle martelisatie souden hebben uytgheslaen / heeft gheen beschevt. 't Contrarie is met handen te tasten. Want ist by aldien dat sy hebben vertrout / dat sy rechtveerdigh waren / en verghevinghe van alle hare sonden hadden door het gheloove / sonder aensien dat het selvighe met eenighe goede wercken vergheselschapt gaet / soo hebben sy insgelijcks mede moeten vertrouwen / dat sy rechtveerdigh waren voor God door het gheloove sonder aensien dat het selve met lydtsaemheyt ende verdraechsaemheyt van martelisatien vergheselschapt gaet. Want lydtsaemheyt is een vande voornaemste goede wercken die den menschen belast worden. En als sy dat ghelooft hadden / wat reden hadden sy dan ghehadt om Martelaers te worden ende alle die swaren / moeylicken en verdrietigheden last van tormenten en pijnen te draghen? Die weet / dat hy inde gratie Gods alrede staet / ende rechtveerdigh is by God / ende rechtveerdigh blijven sal / alleen door het gheloove / sonder aensien van goede wercken / sal die cloeckmoedich sijn / om tot het goede en moeylick Werck van lydtsaemheyt sich te begeven? T'heeft gheen apparentie: Wel is waer sy hebben gheoordeelt / dat sulcke haer lyden niet weerdich ghenoech was om te verdienen die eeuwighe en onbegrijpelijcke glorie / die God den soodanighen toesept / en dat sy dien volghens door het gheloove op de barmhertichheyt Gods / ende de verdiensten Jesu Christi hebben ghesteunt / maer dat gheloove en hebben sy voor gheen waere ghloove gherekent / ten ware dat het vergheselschapt ginghe met goede Wercken / en volghens dien met lydtsaemheyt / als't van nooden soude sijn: want anders en souden sy gheen oorsaeck hebben ghehadt / om te willen lyden: sijnder dan nochtans eenighe gheweest / die sulcx ghelooft hebben / en niet te min vroome Martelaers sijn gheslorven / die houden wy dat soodanighe opinie / niet alleen / niet gheschadet en heeft aen hare salichept / maer dat hare lyden ende ghedult / dies te aenghenamer voor God is gheweest / om dat sy door soodanige opinie / die gheschapen is om den mensch slaphertich te maken / ende

van het goet werck der lijdtsaemheyt af te schricken / haer niet hebben laten verleyden / om het lijden te ontgaē / of daer onder te verswycken.

Ten derden. Hier op, seyt hy / is soo menich Crijchsman ende Overste in den dienst van hare Hooch-Mog. den ghemeenen vyande in't gheen oet ghereden, ende voor de vrijheyt door de Spiesen ende Swaerden vande Paus-ghesinden, na de Croone der gherechticheyt gheclommen, &c. Dat is te seggghen / Dit is het rechte Crijchsmans gheloof. Offt niet eenighe Soldaten ende Oversten dit geloft hebben, ende dit gheloofden de cloeckmoedelijck ghestorven zijn / in dienst van hare Hooch-Mog. laet ick daer staen: maer dat sulcken gheloove noodich ofte bequaem soude zijn / om rechte vrome / cloeckmoedighe / gestolveerde ende trouwe Soldaten te maecken / is soo verre van daer / dat ick houde dat ter gheen saecke ter Werelt bedacht can worden / bequamer om een hoop bloode guyten / oft dolle / worste / godloose / roeckeloose verkeerde / ende ghedebaucheerde Roovers ende Stroopers te maecken / die den naem van een eerlije ende vroom Soldaet / niet weerdich en zijn te draghen / als dit gheloove. Want eerstelijck / in dien sulcken gheloove noodich is ende alleen bequaem / om cloeckmoedige Soldaten te maecken; soo moet dan noodsaeckelijck volghen / dat alle de ghene de welcke sulcken gheloove niet en hebben / ofte die van sulcken gheloove niet houden / een hoop moedeloose / flauwe ende verstaechde guyten zijn; ende dien volgens alle de ghene / die het met de Remonstranten houden / ofte die noch professie doen vande Catholijcke Roomsche Religie / ende in dienst vande H H. Staten zijn (soodanighe seer vele zijn) met oorloff / niet dan een deel schijt-Valchen zijn / ende alle die soodanighe zijn / niet teghenstaende dat zy verschepden periculoose exploiten ghedaen / soo ghelijcke aenslaghen voorghenomen / lijf en leven in't Velt in hitte ende coude voor 't Vaderlant gewaecht hebben / den naem niet meriteré van vrome Soldaten. Is dit dan uwen loon / ō ghy vrome Helden / die soo mannelijck voor desen u bloet vergoten hebt in dienst vande Landen / eñ u ghy die noch trouwelijck dient uwe Heeren / is dit den roem / dien ghy wech draecht voor uwe Heroique dadē / dat ghy nu voor een hoop ontrouwe ende harteloose mannen moet henen gaen / ende ghehouden worden? Wel aen / t'is dan tijt dat hare Hooch-Moghende dencken om sulcke luyden te sichten ende uyt te monsteren / op dat zy anderen hare harteloos geloove inprentende / de selve mede den moet ende courage niet doen verliesen / om in haré dienste niet cloeckmoedelijck te willen sterven: dat zy oock anders geen Soldaten na Bohemen senden / als soodanighe gheloovighe Soldaten / die op gheen goede werck en passen: want wat ghelt het / al waer de Keyser noch tsiemmael soo sterck / ende dat Spinola met noch een soo grooten Legher te velde quam / zy sullense doen verstuyven ende werp loopen / als een hoop harteloose Hasen / door middel van dit sterecke gheloove. Maer wat raet soo het contrarie waer was? ende de mijne achter uyt sprong? dat die

Of dit gevoelen ooc vrome Crijchslieden heeft gemaeckt, ofte maecken can

ghene diemen ſoude meynen met dit gheloove / als met een onverwinnelijck Harnasch ghewapent te zijn / de moet alder eerſt leere te ſincken / de ſchoonen ghinghen ſmeeren / ende haers op ſpeelden ? 't ſoude niet wonder zijn / ſoo't ghebeurde. Want dat gheloove iſſer bequaem toe om upt een cloecken Heldt / een blooden gupl ende lamme gans ; ende upt een omſichtich / eerlijck / ende vroom Soldaet / een flauwe ende clepnhertighe Vrouwe te maecken. Want wat can ſulck een gheloof anders te weghe brenghen / als deſe impreſſie / dat het onnoodich is / ſich tot het goede werck van cloeckmoedichept te begheven / den vpandt onverſaecht onder de ooghen te ſien / ſtormen ende allarmen mannelijck te verwachten / na dien men doch door het enckele gheloove / ſonder aenſien van eenige goede wercken by Godt rechtveerdich can zijn ? iſt niet beter ende veyligher bupten ſcheuts ghebleven / achter de Vorſtweeringhen ende Schanſtorven gheſcholen / in de Loopgraven ghedoocken / ende onder de aerde gekropen / dan door de Spieſſen eñ Sweerden der vpanden henen te gaen / zijn leven eñ ſtaet op een ooghenblick te haſarderen / ſoo men doch even wel de gerechticheyt / door een bloot geloof can becomen ? Wat behoeven zy de Mueren ende Wallen te beclimmen / onder 'tgheſchut aen te gaen / den vpant ſlach te leveren / dupſent periculen te moete te gaen / om die Croone der gherechticheyt te becomen / Waer zy door ſoodanich een geloove ſeecker zijn ende bupten alle twijfel ſtaen / dat hun doch de Croone der gerechticheyt niet en can ontgaen / hoe zy't maecken / naer dat zy maer eens door 'tgheloove alleen gherechtveerdicht zijn geworden. Indien de Contra-Remonſtrantſche Soldaten ſoo wel gheloofden / datſe voor haer Veltoverſten en betaelſHeeren na de Werelt gherechtveerdicht / dat is / in monſteringhe goet ghedaen / beloont / en tot ſtaet verheven ſouden werden / door't bloote gheloove / ſonder eenighe vrome daden / jae dat die niet eens in reeckeninghe ſouden comen ; men ſouder wepnighe / oft gheene vinden die in ſorghelijcke exploicten voor aen ſouden willen treden / en in de ſpitſe ſtaen : jae men ſoude de ghene die dat deden / voor onſinnighe en roeckelooſe menſchen houden. Die dan ghelooft dat hy de onverwelckelijcke Croone der eeuwigher heerlijckheyt door een bloot gheloove / en ſtercke perſuaſie moet alleen vertrijghen / ſal die ooch vromelijck willen camven voor het gheloove / dat eenmael den Veyghen gheghheven is ? 't Is wel waer dat de H. Schrifture het gheloof wonderlijcke cracht toe ſchrijft / in ſonderheyt inden Brief tot den Heb. aent 11. Cap. als zy ſeyt dat vele door't ſelve Coninckrijcken overwonnen, de cracht des vuyrs uytghebluſt hebben, de ſcherpte des Sweerts ontvloeden, crachtich gheworden zijn inden ſtrijdt, vreemde heyr-Leghers hebben doen wijcken, jae dat eenighe door dat ſelve de Muyren vande Stadt Iericho hebben doen omvallen ; maer 'tis ſoo verre van daer / dat de Schrifture ſoodanich een gheloof ſonder wercken / als deſen Voorreder ſtelt / die crachten toe ſchrijft / dat ter contrarie zy alle dite crachten

t'ghe-

t'gheloove toe ſchrÿft/ ten aenſien dat het ſelvighe met heplighe daden verghesellschapt gaet/ jae als een spÿnckader ende baermoeder is/ van alle deughden ende goede wercken. Want 1 zy beschrÿft het gheloove/ dat het is een vertrouwen/ daer deur men gheloost dat Godt is/ ende dat hy loon ghe eft den ghenen die hem soecken: Nu/ Godt soecken/ en is inde Schrÿfture anders niet te segghen/ als Godt ghehoorsamen/ en zÿn wille doen/ofte immers doen t'ghene Godt aenghenaem is/ gelÿck te sien is inden Psalm 9.11/24.6/105.5.6. Esa.55.6. Act.17.27. 2. Hy sept dat vele die ghelooft hebben/ daer inne hare gheloove hebben bethoont dat zy in het ghene Godt haer geboot en belaste gehoorsaem zÿn gheweest/ en alle sins daer na ghetracht hebben om haer alleenlÿck onder de wille Godes te onderwerpen ende te doen t'ghene hem aenghenaem was. Tot desen ende soo worden dan veele heerlÿcke goede wercken van verschepden oude gheloovighe helden en heloinnen verhaelt: als namentlÿck van Abel/ dat hy Gode de alder beste ende alderbetste Offer hande heeft opgheoffert: Van Enoch/ dat hy met Godt heeft ghewandelt. Van Noach/ dat hy Godt vreesde ende de Arcke daerom timmerde/ tot een teecken dat Godt de Godloose Werelt straffen wilde. Van Abraham/ dat hy zÿn eyghen Vaderlant ginck verla en/ niet wetende waer hy belanden soude/ dat hy in Tabernacckulen ende Hutten sich was behelpende ende alles met gheduld voor nam te draghen ende upt te staen; selfs dat hy resolveerde om zÿn eyghen eenich ghebozen Soon den Soon der beloften/ op het ghebodt Godts te slachten ende te offeren. Van Moses/ dat hy verkoos viel liever verdruckinghe te lÿden met Godts volck/ dan een tÿdelÿck ghenot der sonden te behouden/ achtende meerder rÿckdom te zÿn/ de smaethept Jesu Chrÿsti/ als alle de schatten van Egypten. Van verschepden anderen/ dat zy liever hebben willen alle pÿnen en tormenten draghen selfs mede alle aenghebodene heerlÿcke genade verachten/ als oet doen oft laten t'ghene teghen Godes Wet soude strÿden/ voor seecker houdende/ dat al scheen haer niet te volghen t'ghene inde Wet den vromen wort belooft en toegheseyt/ Godt nochtans niet onvergolden soude laten hare Godtvruchtichept ende volstandichepdt in het goede. In somma hy schrÿft het gheloove de verrÿginghe der beloften ende heerlÿcke belooninghen toe/ ten aensien ende dewÿle dat het soo heerlÿcke ende heplighe wercken voortbrenght. Ghelÿck het selve claerlÿck daer upt blÿckt/ ten derden/ dat den Apostel voor ende na de beschrÿvinghe deses gheloofs/ den Hebreen vermaent dat zy volstandich blÿven in het goede/ ende afleggende allerley sonden die den menschen als het clim de Boomen ende wanden lichtelÿck aen blÿven hanghen/ inde loopbane der heplichept onbemoept voortgaen en volharden/ onderstut zÿnde door het gheloove ende vertrouwen/ dat zy soo doende ende volhardende in het goede/ de Croone der glorie eyndelÿck becomen ende vercrÿghen sullen/ ende door alle swaricheden dwers he-

pen

nen dringhende/ de ghewenschte vruchten van het saligh̄e ende onsterfselijcke leven plucken ende ghenieten sullen. Van een gantsch ander aert ende natuyre is het gheloof daer desen Voorreder van spreeckt. Want door het selve worden de Menschen niet alleen niet beweecht om deughden ende heyligh̄e wercken ernstelijck te betrachten/ maer sy worden oock beweecht om die te laten varen/ als onnut ende onnoodich̄ om de rechtveerdicheyt te verkrijghen. 2. dit gheloove en is niet bequaem om Helden ende Soldaten een hert in't lijf te spreecken en die selvige cloeckmoedelijck ende vromelijck haren eet te doen betrachten/ maer ter contrarien is het bequaem / om het herte den Soldaten upt den lijve te trecken/ de Wapenen upt de handen te doen vallē/ alle moet ende couragie te doen verliesen; ende noch op eedt noch op beloften te doen passen/ ghelijck alreede bewesen is. Ofte by al dien eenighe Soldaten door dit gheloof cloeckmoedich̄ oft veel eer stout en onvertsaecht worden ghemaeckt/ het selve en can niet gheschieden/ ten sy dat sy eerst door't selve roeckeloos werden/ ende als een deel redeloose/ ongetoomde Beesten in't wilt ghevracht worden / datse noch op Godt noch op Menschen passen: En daer toe dient wonderlijck dit gheloove. Want wat can de Soldaten meer spoors gheven / oft stijver oppyckelen om onghebonden henen te loopen/ ende met schenden / plonderen / rooven ende moorden haren moetwil te bedrijven/ als een vast vertrouwē/ dat om rechtveerdich̄ te worden voor God/ haer niet van nooden zijn noch eenighe goede wercken/ noch oock niet het geloove/ ten aensien dat het met goede wercken vergheselschapt is? Wort dan door haer moetwil ende ghewelt den onnooselen ende onschuldigen overlast aengedaen/ dat can haer aen hare rechtveerdichmaeckinghe niet schaden / dewijle sy sonder aensien van goede wercken gerechtveerdicht zijn/ door't gheloove alleen / ende dewijle het gheloove met soodanighe snoode ende quade wercken wel can bestaen: na het seggen der Synodalisten. Vlieghen sy oock selve inde kaers/ ende raecken om hals door hare roeckeloosheyt/ de Croone der gherechtichheyt can hen niet missen/ dewijle sy doch met dit gheloove sterven / ende door het selvighe de Croone als inde hant vast houden/ ende niet en connen verliesen/ want dit geloove is eenen ghewissen Ancker der Zielen, die haer nimmermeer sal begeven, seyt den Voorreder. En wie weet of dit niet wel de principaelste spore en is/ daer mede de Contra-Remonst. over al by na/ de eertijts trouste ende cloeckmoedichste Soldaten/ die doch nu in hare Kercken al mocten comen/ ende hare predicatien van dit gheloove daghelijer hooren/ op de been helpen/ om sonder eenigen schrupel ofte omsie/ hare Sweerde: ende Spiessen/ die sy teghen de vyanden des Vaderlants pleghen te wetten ende te vellen/ nu teghen hare Vrienden/ Borghers ende alderghetrouste/ weerloose ende Wapenloose Ghemeenten des Vaderlants (dat doch geen vrome of eerlijcke Soldaten werck plach te wesen) te wenden/ ende de selve met rooven/ plonderen/ schendē en moor-

den/

den / furieuselijck op 'lijf te vallen / om dat zy naementlijck haer doen gheloven dat Christus voor haer alles heeft ghedaen datter te doen is om rechtveerdich te zijn/dat sy sonder goede wercken/ alleen door 'tgelove gherechtveerdicht worden / midden in sulcke schelmerijen ende grouwelen? wy vertrouwen dan noch/dat veele soldaten door onwetenthept/onbedachthept/ ofte andere menschelijcke insichten misleydet worden / maer sooder eenighe zijn die op desen voet aengaen / die sal Godt schenden/ ende wee den genen die met hare leere den soodanigen/ eenigen spoor ofte pyckel daer toe geven / ende wee den Republijcken/ Princen ende Landen / van sulcke soldaten: want wat deucht/of goede wercken zijn doch van die lupden te verwachten/die dese maxime in 'thooft lept en speelt / dat sy door 'tghelove sonder aensien van eenighe goede wercken voor Godt rechtveerdich zijn? wat Prince sal hem op soodanighe soldaten derven verlaten / ofte een oghenblijck van zijn eyghen persoon ende leven verseckert zijn? wat staet salder bevestight connen worden / daer inne sulcke ondersaten / ende insonderhept / daer Leeraers / die sulcken ghelove den ondersaten inscherpen / ghevonden worden.

Of door dit geloove onse Voorouders haer vrienden en goederen verlaten hebben.

Ten Vierden sept hy/dat veele vrome,eerlijcke ingheseten vanden lande haer vrunden,middelen,ende Vaderlant hier om verlaten hebben Maer ey lieve doch/wat apparentie heeft het / dat veel vrome lupden om dit gheloove te behouden verlaten souden hebben haer vrunden/ middelen/ende Vaderlant/daer sy 'tselve ghelove sonder enighe perijckel connen behouden/blijvende by hare vrunden/ ende in haer Vaderlant? want schoon genomen/ dat het waer is/dat sy door sulck een gheloove gherechtveerdicht worden / sy connen die opinie of dat gheloof hebben ende by haer selven behouden / sonder dat jemant dat soude geweten hebben/ende dienvolgens/niemant soude haer daer over lastich zijn ghevallen / soo langhe als zy alleenlijck upterlijck geen schandael jemant en gaven/maer inde reste haer voerhdenna de Ceremonien die in t'Pausdom in swant gingen,twelck zy lichtelijck konden doen / dewijle sy doen konden zijn rechtveerdich door sulcken gheloove sonder aensien van eenige goede wercken/ te meer dewijle zy dat behoudende/ het principaelste / jae by nae eenighe schutsel behielen dat de Papisten ende de Evanghelischen is affschepende/ als de Voorreder sept. Hier by comt/dat indiense oock door sulcken gheloof alleen rechtveerdich waren voor Godt/ ende dat zy 'tselve voor seker ende ghewis hielden. Waerom verlieten sy hare vrunden/ middelen ende Vaderlant? want die blijvende besitten / ende niet verlatende bleven zy evenwel ghelovich/ende daerom rechtveerdich voor Godt? seytmen/datse haer gheloove oot mosten belijden/dat slupt niet/dewijl dese belijdenisse al mede een goet werck is/sonder welcke zy soo veel/ als sonder de verlatinghe van hare Vaderlant/ vrienden/en goederen / naet segghen van desen Voorreder connen gherechtvaerdicht worden. Maer die een wey-

nich gheſien ende gheleſen heeft / weet dat het niet deſe / maer gheheel andere oorſaecken ſijn gheweeſt / waerom veele vrome ingheſetenen / hare vrienden / middelen / ende Vaderlant verlaten hebben. Het de gemeynde Voorreder cant wel anders ſijn / die voor den Trefues mede veel verlaten hadde / dat met het ſlupten van t'ſelfde tractaet ſchijnt verſoncken / oft verdwenen te zijn : en door tſelfde gheloove noch door weynich jaren Leyden wil ſouue verlaten hebben / met paert en ſadel / ten ware de H. H. Curatoers hen te hulpe waren gheromen / en vele jaren hupſhupts gupt gheſcholden hadden.

Eyndelijck dat den Voorreder ſeyt / dat dit gheloue een pryckel is / die ons beweecht om ghewillich ende cloeckmoedich te ſterben / heeft mede weynich om't tijf. Want 'tis niet ghenoech dat eenighe ſaecke een pryckel ghebe om cloeckmoedelijck ende gewillich te ſterben / maer daer moet by comen / datſe een pryckel ghebe om wel en Chriſtelijck te ſterben. Een enckele ghedachte / dat men ſterbende ontſlaghen ſal ſijn / van alle pijn ende droefheyt / can jemant doen gewillich ende cloeckelijck ſterben ; Cato gheleſen hebbende in het boeck Platonis, dat de ſielen nae de doot overbleven / ende onſterffelijck zijn / valt in ſijn eygen ſweert en brengt hem ſelven om. Een idele dwaſe vreeſe / van in triumphe te ſullen ghevoert worden / heeft menighen Coninck / jae dalder ſwackſte ende delicaetſte vrouwen ſomtijts doen reſolveren / om gheweldighe handen aen haer ſelven te legghen. Een ſotte hoop van tijdelijcke ende vleeſchelijcke wellust nae de doot te ghenieten / was een pryckel / daer mede den grooten Aſſaſſijn ettelijcke dupſenden ſoldaten / ſoo hadde nae ſijn hant ghecreghen / dat ſy door vuyl en blam / door ſpieſſen en ſweerden / ſonder vreeſe vande alder wreetſte doot / ofte eenighe periculen door dronghen / om te doen tghene hen beliefde. De pryckel die de vrouwen in Chijna beweecht om hare mans in tvier te verghelſchappen / ende levendich haer met den ſelvighen te laten verbranden / is een enckele hoope / dat zy nae de doot in haer geſelſchap met vreuchde wederom leven ſullen. Soo dan / niet 'tgeen 'twelck jemant cloeckelijck ende ghewillichlijck doot ſterven / maer 'tgheen jemant wel ende nae Godts ende Chriſti wil doet ſterven / moet alder eerſt in conſideratie comen by de Chriſtenen. Want ſalich ſijn de dooden die inden Heere ſterven. Daerom ſeyt oock den Apoſtel Paulus 1. Cor. 13. dat al waert dat jemant alle gheloof hadde, ſulcx dat hy berghen verſettede dat hy alle ſijn goederen den armen gaf, jae ſijn eyghen lijf ten viere, hem alle dat niet ſoude helpen, als hy geen liefde ſoude hebben.

Hier upt is nu claerlijck af te nemen / hoe ſottelijck ende onbedacht / dat deſen Voorreder dit alles upt gheſmeten heeft / ende dienvolghens hoe ongherijmt het is / dat hy deſe leere noemt den pilaer, en het ſtuenſel, beyde van 'tgeen dat een yder moet ghelooven, ende vande eenicheyt van deſe Landen. Want is deſe Leere / die wy hebben beweſen gantſch contrarie vruchten voort te brenghen nae haer aert en natuer / als

Of dit gelooue den menſchen beweecht om ghewillich en cloecmoedich te ſterven.

Der Contraren leere van de rechtveerdichmeckinghe is geen ſtuenſel van ydels gheloove, oft eenicheyt der Landen.

als den Voorreder de werelt wil dets maecken/ een pylaer van 'tgeen een yder moet gheloven/ soo moeten dan noodsakelyck verdoemt zyn/ alle die ghene die sulcken gheloof niet en hebben. O jammerlycke Christenheyt. O droevigheyn stant van soo veel hondert duysent vromeChristenen/die dit ghelove niet en hebben/jae van 'tselve daerom alleen niet en houden/ om dat het gheschapen is den mensch roeckeloos te maecken/ende tot alle goede ende heylighe wercken onnut ende onbequaem/ ende dit doende werpen zy dan weck den stock haerder salicheyt/ den pylaer ende het stuensel van haer gheloof ende hope! O onghenadighe sententie! Ten 2.is dese Leere het stuensel vande eenicheyt vande Landen/soo moster dan wel een swacke ende onghegronde Unie wesen die de Provintien A. 1579. met malcanderen aenginghen/op de welcke sy besloten, selfs mede goede vreede en vaste vrientschap te houden, jae in dese Unie te begrypen alle die Steden en Provintien die haer aen de Catholycksche Roomsche Religie/ die van dit gelove doch gantsch niet en houdé/allene soude willen houdé soo verre sy haer aen d'andere Artikulen wilden verbinden en als goede patriotten haer dragen gelyck upt het 13 artyckel vande unie blyckt/ daerse nochtans/ naest Godt/ door middel vande selve Unie soo cloeckelyc/ geluckelyck/ende langh staende zyn ghebleven/ teghen den machtichsten ende gheweldichsten Monarch vande ghehele Christen Werelt. Daer nevens/ soo moghen dan wel haer facit beginnen te maken/alle andere ghesintheden ende inghesetenen van het Lant/die dese Leere niet toe en staen/hoe datmen in het toekomende met haer meent om te spyinghen/ de wyflenen van haer hout/ dat zy niet alleen den pylaer ende stuensel van yders ghelove om verre rucken/ maer oock dat zy den vasten bandt/vande eenicheyt der Landen/ met haer ware ghelove in stucken breken/ ende dienvolgens niet voor vrienden vande Kerck/ noch vanden staet/ maer voor vyanden van beyde syn te houden. Wat resteerde dan anders/ als datmen metter tyt alle de soedanighe/ als onrupt upt wye/ ende als bastaerden hare paspoort ghave/ om den staet te verseckeren? past dan wel op den halspel alle ghy die in tlant zyt Remonstranten/Catholycken/ Lutersche/ Mennonisten/Neutralisten/ende van wat gesintheyt ghy oock syn mocht/die van dit vryssmans gelove niet en syt/'tsal v geldé/u vonnis lept hier ghereet/de executie sal volghen/ soo haest alsmen sien sal/ dat het veplichlyck can gheschieden: men hout nu de Remonstranten voor vyanden vanden staet/ende spaert quansups noch de andere: maer als die onder de voet sullen syn/ d'andere sullen niet vrygaen/ om de selve reden: want den staet en is niet verseckert/ soo langhe daer in blyven sulcke luyden/ die dit stuensel los maken oft van dit rechtveerdich makende gheloof niet en houden.

De Voorreder strijdt teghen de Confessie Grevij, daer hy sich op beroept.

Dat nu voorders inde voorreden staet/ dat uyt de heldre verclaringe D. Ioh. Grevij blijckt, dat de hooffden der Remonstranten selfs ghetwijfelt hebben, of sy haer met de belijdenis van Aulburch, of met de Doo-

pers, die in haer ghevoelen eenen Hans de Rijs volghen, voortaen souden voeghen, is gantsch sonder fondament en waerheyt / ghelijck onlancx inden brief aende H. H. M. M. Heeren Staten Generael gheson-den / claerlijck aenghewesen is. Waer toe ick den Leeser remittere. Alleenlijck te bedencken ghevende / twee dinghen tot dit propoost dienende: eerstelijck / of de Voorreder wel heeft voorwaer schijnelijck connen houden / 'tgeen de H. H. Staeten in de Sententie D. Grevij verclaren / van D. Grevio bekent te zijn / nae dien hy voor seker hout upt den brief D. Episcopij dat de Remonstranten verclaert hebben / het niet te connen houden met de Lutersche / of met de confessie van Ausburch / en dat inde twee principaelste hooftstucken? hoe can dat samen ende beyde te ghelijck ghelooft worden / dat de Remonst. het in eenighe hooft poincten met de Lutersche niet en houden / ende dat sy nochtans ghetwijffelt hebben / of sy haer bijde Lutersche niet en souden voeghen. Ten 2. ghenomen oock 'tware alsoo als hare Hooch Mog. verclaren / dat Grevius bekent heeft / ghelijck neen / hoe accoordeert het selve dan wederom / met 'tgeen dat dese Voorreder voor heeft te bewijsen / namentlijck dat de Remonstranten haer niet en derven verclaren? want ist dat de hoofden selve ghetwijffelt hebben / of sy haer met de Ausbursche belijdenisse oft met de Hans Cijsche souden voeghen of conformeren / soo hebben zy immers in den sin gehadt haer te verclaren / ende haer ghevoelen of belijdenisse voor alle de Werelt bekent te maken. Want daer mede dat zy haer voeghen souden / by d'een of d'ander / souden zy verclaren welcke confessie dat zy toestonden / ende met welcke zy het hielden. Ende by aldien dat zy van meeninghe waren gheweest / gantsch geen belijdenisse te maken / noch te volghen / soo souden zy immers niet gaen overleggen hebben / by welcke Confessie of belijdenisse zy haer souden willen voeghen. Soo den Voorreder sept dat zy doen verandert waren / soo sept hy 'tgeen hy niet bewijsen can, ende in allen ghevalle / ghenomen 'tware alsoo / soo slaet hy hemselven. Want de wijle hy wiste upt de sententie Grevij oste immers voor seecker hielt dat de Remonstranten nu verandert waren / als hy dese voorreden schreef / soo en behoorden hy haer / in dese sijne voorredē / die nae dese sententie upt ghegheven is / niet te last hebben ghelept / dat sy tot geen verstandinghe verstonden. Maer tschijnt dat den Voorreder de rechte deure verby ghelopen sijnde / blindelijck nae de want tast / ende grijpt / aen al 'tgeen dat hem dunckt tot zijn quade voornemen te sullen dienstich connen zijn / niet twijffelende of 'tsal wel ghelooft werden by den ghenen die daer aen gheleghen is / dat de Remonstranten 'tzy met recht / 'tsy met onrecht / beswaert worden

Ende op dat hy insonderheyt sijn afgonstighen en quaetwilligheyt aerdt / een rechte bruycht van sijn pdel gheloove / soude betthoonen / soo ist hem niet ghenoech / dat hy voor de Remonstranten de deure by den Lutherschen ende Mennoniten alleen soeckt te slupten / maer arbeydt

oock

oock daer toe / dat hy hum cleyne ruste / die hun gunstelijck verleent wordt by de Catholijcken in Brabant verstoore / ende alsoo hun daer mede den voet lichte / 't welck immers een teycken is van Barbarische wreethept ende onbarmhertichept. Om dit te weghe te brenghen / soo draeght hy quansups pag. 18. lin. 12. 13. etc. Of de Papisten, tot de welcke (sept hy) nu de Remonstranten haer toevlucht nemen, wel souden connen lyden, oft goet vinden, datmen haeren kinderen inplanteden het gheene selve geschreven hebben, die nu by haer woonen, als naemelijck van het ampt eener hoogher Christelijcker Overheydt in publijcke kerckelijcke saecken etc. Om quansups te verstaen te gheven dat sy soodanighe maximen ende fondamenten voor seecker houden / ende voor onghewpffelt / die met de maximen / gronden / en fondamenten van de Papisten niet alleen niet en bestaen / maer directelijck daer teghen strijden / als is insonderheyt het poinct van de authoriteyt der Magistraten in kerckelijcke saecken / 't welck regelrecht strydt teghen den grondt van het Pausdom / in 't welcke de kercke / ofte het hooft van de kercke den Paus / ofte nae sommigher seggheu / de Synoden en Concilien / het hoochste ende onwederspreeckelijcke ghesagh in kerckelijcke saecken directelijck / ende in wereltsche saecken indirectelijck wordt toegheschreven: het welcke oock den eenighen grondtvest is / daer alle het gheheele ghebou van 't Pausdom op rustet en ghetimmert is; in sulcker voeghen / dat die wederom de Synoden en Concilien soodanighe authoriteyt 't sy openlijck / 't sy bedectelijck beginnen toe te schryven / de gronden tot een nieu Pausdom leggheu / ende de selvighe aldernaest comen. Doch als den Voorreder dit doet / om de Remonstranten by de Roomsgesinden daer mede swart te maecken / verhoont hy hem selven soo verblint te syn door haet en quaetwillicheyt teghen de arme Remonstranten / dat hy niet ghedenckt wat hy corts te voren heeft ghesept / ende gheschreven. Want pag. 4. Lin. 27. 28. sept hy / dat haere Capiteynen het ooghe hebben ghehadt nae de Papisten / ende dat alle Remonstranten haere belijdenisse daerom niet hebben derven doen over sommighe leer poincten / op dat sy de Papisten aen den hals niet souden crijgen. Is dat waer / ende houdt het den Voorreder daer voor / hoe cant te ghelijck waer syn / ende voorseecker worden ghehouden / dat de Remonstranten soodanighe maximen souden openbaerlijck staende houden / die reghelrecht strijden teghen de gronden ende maximen van die gheene daer sy 't ooghe nae toe hadden? Of houden syse staende soo verre / dat syse haeren kinderen ende elck een soecken in te planten / hoe hebben sy derven het hooft nae haer toe wenden om met haer te vereenighen? Hoe ist oock gelovelick dat / sy / upt vreese van de Papisten aen den hals te crijghen / haer niet souden hebben derren verclaren / ende dat sy nochtans soodanighe Maximen souden soecken voort te planten / die regelrecht teghen den grondt der Papisten strijden? Want waer mede souden sy doch de Catholijcke meer aen den

De Voorreder soeckt de Remonstrantē, niet alleen by de Luterse ende Mennonitē, maer oock by den Papisten in Brabant verhaedt te maken.

En door haer verblindt sijnde, spreeckt hem selven teghen.

hals trÿghen/ als met soodanighe maniere van doen?

Devoorreder seyt sonder eenich fondament, dat de Remonstranten t'hooft hebben ghehadt na d'ander zijde.

Nietteminn' theeft oock ganschgheen fondament dat de Voorreder sept/ dat de Remonst. of hare Capitepnen het ooghe ghehadt hebben na d'andere zÿde: hadde hy eenich bloet in't oor ghehadt/hy soude immers het exempel van hare Hooch-Mogh. ghevolcht hebben/ die soo affirmativelick niet hebben derren spreecken van den H. Advocaet Johan van Oldenbarnevelt/niet teghenstaende dat hy voor een openbaer Lantverrader by meest alle de Contra-Remonst. lange tÿt ghehouden ende ghediffameert was/maer hebben in haren Brief soo schrupuleus gegaen/dat sy alleenlick seggen/dat het schijnt, dat hy wel sijn ooge nae d'andere zijde soude moghen ghehadt hebben; te kennen ghevende dat het ghene niet claer en is/ nier stoutlick dient ghesept te wesen/ of moghelick die't aengaet om bewijs quamen. Dat den Voorreder'tselvighe wil beslupten upt de uptcomste/soo hy sept/ is seer frivool. Want de uptcomste en bewijst altijt gheen intentie: anderssins soude Christi intentie moeten wesen om Sweert en twist te brenghen in de Werelt door sijn Evangelium/ om dat de uptcomste van de predicatie des Evangeliums veel tijts is twist en tweedracht: oock soude Abraham moeten van het ooghe ghehadt hebben na't Landt van Canaan/ als hy upt zÿn Vaderlant ging/ om dat hy daer eyndelick in gecomen is; ende nochtans sept de Schriftuere Hebr. 11.8. dat hy upt zÿn Vaderlant ginghi/ niet wetende waer hy comen soude. Even soo is het mede ghegaen met den Remonst. sy en hare trouwe Voorganghers (die sy wel lijden moghen dat hare Capitepnen ghenoemt worden/ om dat sy met hare cloeckmoedigen pver/wijs en voorsichtich belept/en met haren trouwen en gedupigen arbeyt de goede saecke der Remonst. voorstaen en hanthaven/ eñ door een goede en quade naem mannelick doordringhende/ selfs staende blÿven/ ende anderen moet en hert inspreecken/ om haren Heer en Prince Jesu Christo ghetrou te blÿven totter doot toe) zÿn upt hare Vaderlant henen ghegaen of wech gevoert/niet wetende noch denckende waer sy comen/ of bÿsheyt binden souden/ om haer ter neder te moghen slaen. Sy hadden nopt gedacht datmen haer/ die soo getrouwelick altijt/volgens hare gewisse/voor de Kercke Jesu Christi en haer lieve Vaderlant ghepvert hadden/ soo deerlick ende jammerlick soude tracteren/ ende soo't handelicken loon voor hare getrouwe dienſten ghe ven. Sy hoopten al datmen te vrede soude zÿn met haer te deporteren van hare publÿcque dienſten/ende ('twelck anderssins swaer ghenoech voor haer soude hebben ghevallen) van hare gagien te berooven/ ende datmen haer ten minſten soude hebben vergunt 't ghene andere Secten/ jae den Joden/ openbare vpanden van de Christelicke Religie/ wort vergunt/ in haer lieve Vaderlant/dat noch soo onlanex met het goet en bloet vã hare Voorouders tot vrÿheyt gebracht was/eñ daer inne zy haer eerlic en loffelic altijt hadden gequeté en ghedragen; hadden der halven hare ooghen nerghens anders he-

De Remonstranten had den niet verdient te Lande uytgheset te werden, en daerom nooyt t'hooft selders ghewent.

Maer onverdient en onverwachtuyt gesetzijnde, hebben ruste en verquickinge in Brabandt ghevonden buyten en teghen hope.

ren/

nen/ veel minder na Brabandt of dierghelijcke plaetsen. Soo zijn zy dan oock als een hoop onnooselc ende verbijsterde Schapé ende Lammeren upt het Lant gejaecht ende gevoert / sonder dat zy wisten waer dat zy aencomen soudé. D'eerste siende t'perijckel voor handen/koosen de naeste rede om 't perijckel te ontgaen/niet wenschende dan in stilligheyt een tijt lang te schuplé. Dese en d'andere/die daer na tot Waelwijc gevaecht worden/hebben wel bevonden/dat de quartieren daer zy zijn niet ongelegen waren om hare Kercken en Gemeynten van daer noch eenichsins de hant te bieden/maer conden geen hope scheppen noch apparentie sien/dat die ghene/met de welcke men soo langh in Oorloghe was geweest/vande welcke dat zy wisten dat zy/behalven in't stuc van regeeringhe/ oock selfs in materie van Religie soo verre verschilden/ die soo onlanex noch in hare professien / diensten / schriften ende selfs oock in hare Synodale schriften hadden bethoont hoe verre dat zy van hun verscholden / ende vande welcken men oorsaeck hadde te dencken dat zy groote reden hadden om haer alle gunst en faveur te ontseggen/ dat die/segh'ick/souden ghedachten crijghen om haer eenighe vrijheyt van woonin ghe en residentie te vergunnen binnen hare Lantpalen en Jurisdictie. Doch de Heere/ die een Voorstander/Patroon en Garant is der onnooselen/die der verdruckten Vader/ende een Beschermer en helper is der vromen / die heeft haer Ghenade laten vinden in de ooghen harer vyanden/ ende heeft het herte der Princen ghewendet/ ende als een Waterbeecke ghelepdet / op dat zy den verdruckten niet meer verdrucken / maer haren asem souden laten scheppen onder haer ghebiet/ omtrent de Lantpalen van haer Vaderlant / daer heenen zy haer herte en ooghen altijt hielen ende noch houden/ ghelijck hy/ die de herten en Nieren doorgront / weet en kent. Ende hier voor en cunnen zy niet ghenoech den Godt ende Vader hares Heeren Jesu Christi macht en dach dancken en loven/ roepende dickmael met verwonderinge upt 'tghene in den 118. Psalm staet. Dit werck is van den Heere ghescheit, ende is wonderlick in onsen ooghen, ende dupsentmael denckende aen de gulde spreucke van Salomon in sijne by-spreucken / acn't 16. Cap. Wanneer onse weghen den Heere behaghen, hy sal ons vyanden tot vrienden maecken.

Ende ghewisselick daer inne bethoont haer sonderling uptnemende de liefde Godes teghen hun/ dat/niet teghenstaende dat zy in hare Religie die selve zijn en blijven /die zy te voren zijn gheweest / ende dat zy de selvighe maximen noch houden / die zy openbaerlick voor desen bekent en toeghestaen hebben / ende dat sulcx niet onbekent en is den ghenen/ onder welcke zy woonen/ niet teghenstaende oock/ dat zy blijven trouwe ende onverdrootsame voorstanders van hare Vaderlantsche vrijheyt/ en vyanden blijven van Tyrannie eñ conscientie-dwang/ nochtans soo ghenadelick ghedultet en gheleden worden, sonder dat men haer beswaert met Placcaten / Acten van stilstant / beloften van

Daermé haer met géé Placcaten, belofté, noch acten van stilstant en beswaert.

teecken / of dierghelijcke saecken meer / als men hun in haer Vaderlandt heeft voorghelept / ende om't wepgeren vande selve daer upt verdreven heeft: wel is waer / dat hun niet toeghestaen en wort eenige vergaderinghe of by eencomsten te maecken / om haer ghevoelen voort te saepen of voort te planten onder de Onderdanen aldaer / maer dat en beswaert hun niet seer. Want 1. daer upt can dan als upt een seecker en ghewis teecken verstaen worden / dat de Remonstranten niet en zijn soodanighe als den Voorreder sept / en 't ghheele Lant deur ghestropt wort / namelick eens ghesint met de Papisten. Want soodanighen en behoeft gheen verbodt noch interdictie ghedaen te worden. 2. Sy en zijn eyghentlijck niet beroepen om aldaer haer selven eenighe Ghemeente ofte volck te vergaderen. Ende ten 3. hebben ook soo veel te doen met de ghestadighe sorghe van hare eygene volckrijcke / menichvuldighe / ende hertelijck toeghedane Ghemeenten / dat hun gheen andere tijt overschiet. 4. Sy houden haer grootelijcx daer mede gedient ende ghebenefficeert datse niet ghedwonghen worden formele beloften te doen ende Acten van stilstant te teyckenen. Want het ghebodt alleen connen zy wel met goeder Conscientie ghehoorsamen / ende ghehoorsamen't oock gaerne / berept zijnde soodanighe penen en straffen te draghen / als daer toe ghestelt zijn / wanneer zy het selvighe souden moghen comen te contravenieren. Hadde't hare Hooch Mogh. belieft den Remonstranten in haer Vaderlant soo mede te tracteren / dat zy haer hadden belast en bevolen 'tgheen zy wilden van hun ghedaen of ghelaten hebben / onder sulcke pene als het haer hadde moghen believen / de Remonstranten souden redenen ghehadt hebben om haer noch eenichsins te bedancken: want dat versochten zy / dat baden zy / datmen haer als andere onderdanen soude belasten ende bevelen daer in zy wilden ghehoorsaemt zijn / op penen daer toe te stellen. Niet dat zy sulcke manieren van doen in haer vrije Vaderlandt toe stonden of approbeerden / maer om dat die min quader schenen te zijn / ende na de Werelt meer billickheyts scheenen in te hebben / als het af eyschen van beloften en Acten van stilstant te doen teyckenen. Want dat is een saecke die niet alleen onbetamelijck / maer ook in eeuwicheyt voor Godt ende voor alle Godt ende Conscientie-lievende Menschen onverantwoordelick is / die gheene materie van staet excusabel can maecken / maer selfs Christelicke Landen / Luyden en Republijcke / insonderheyt daermen de vrijheyt van Conscientie wil schijnen voor te staen / aen sware plagen en schrickelicke straffen schuldich maeckt by den Alderhoochsten.

En daerthaer ook soo beswaerlijc niet en valt, sonder vergaderinge te moeten zijn om verscheyden redenen.

Ende niet sonder groote reden heeft dit Episcopius in sijnen Brief Tyrannie ghenaemt. Want inghevalle dat het strenghe verbieden van vergaderinge te houden aen den Ghereformeerden in't begin van de Troublen ghedaen / het maecken van rigoreuse Placcaten teghen soodanighe / ende de executien der selver / eertijts by onse Voorouders met recht voor Tyrannie of Conscientie-dwangh is ghehouden gheweest.

T'gheen in Hollandt tegens den Remonstranten in't werck gestelt wert, is met recht vã Episcopio

moeft. 2. Ist dat de Contra-Remonstranten / wanneer de H. H. Sta- Tyrannie genaemt.
ten van Hollandt ende Westvrieslandt de Resolutie namen om onder-
linghe Tolerantie in de vijf questieuse poincten onder hare Onderda-
nen te doen sanctieren ende onderhouden; en de Mannen van Schie-
land / om voor te comẽ verschepdene sware inconvenientien en onlusten /
een Placcaet maeckten teghen die ghene / die / niet tegenstaende dat zy /
of in de Steden ende Plecken / daer zy in woonden / ofte daer ontrent /
Predicanten hadden van hare ghesinthept / upt puere moetwil en on-
verdragelijcke dertelhept / om scheuringhe en factie in't Lant te maec-
ken / te samen liepen; ende met verschepden troupen hier en daer ver-
gaderinghen maeckten; Kercken / Schupzen / Hupsen innamen / om
quansups Gods woozt supver te hoozen / En de Magistraten van de
respective Steden teghen openbare / onnoodighe / ontijdighe scheurin-
ghe haer selven soghten te stellen / voor het houden van't Synodus
Nationael: inghevalle / segh ick / dat de Contra Remonstranten doen
ter tijt over Tyrannie en Conscientie-dwangh claechden / wie sal con-
nen ontkennen dat het Tyrannie en Conscientie-dwangh is / alsmen
niet alleenlijck de Ghemeenten / rontomme van Predicanten van hare
ghesinthepden berooft zijnde / by rigoreuse Placcaten verbiet ergens
vergaderinghe te maecken: maer de vrome / onbespzoochene Herders
der selven / beloften af epscht van haer Pont te sullen begraven inder
Aerden met den onnutten Dienstknecht / haer licht onder een pzofijte-
lick Cozen-mate oft gemackelick Bedde te sullen stelpen / hare trouwe
ende van Jesu Chzisto bevolene Schapen van hongher en doozst te sul-
len laten sterven / op pene van eeuwighe Bannissement / en swaerder
straffe na exigentie van saecken? Wat Mantel of deeksel salder connen
ghevonden wozden / om dit selvighe van Tyrannie te ontschuldighen /
insonderhept voor die ghenen / die soo lichtelick te vozen / sonder dat
hun eenighe noot perste of dzongh / jae alsmen onderlinghe tolerantie
socht te stabilieren / claechden over Tyrannie? Een ghemeen Chzi-
sten / die de Coninclijcke Wet der liefde van Jesu Chzisto is
gherecommandeert en bevolen / dusdanighe beloften af te epschen /
soude een specie van Tyrannie en Conscientie-dwang wesen; wat sal't
dan zijn als den Predicanten / die haer tot dit officie om hare Kercken
en Ghemeenten de Goddelicke waerhepdt te leeren en in te scherpen
t'allen tijden verplicht houden / 'tselvige afgeepscht wozt? Ghewisse-
lijck / die het wel insiet / die sal ghenootsaeckt wozden te oozdeelen dat
het de groot ste Tyrannie is; die niet te verghelijcken is by het maec-
ken van Placcaten en mandementen / deur welcke verboden wozt eenig-
he vergaderinghe te houden. Want alsmen temant belast en ghebiet
sich stil te houden / dan gheeftmen te kennen datmen gheen Inquisitie
op temants inwendighe ghemoet of heymelicke wille doen en wil / en
dien volghens datmen niet straffen en wil voor en al eer dat de daet be-
gaen / dat is / het ghebodt notoirlijck overtreden is. Maer alsmen be-

loften afepscht van stil te sullen swijghen/ dan gaetmen inquisitie doen in het secreetste des menschen/ dat is / in sijn herte/ ghemoet/ en wille: en men wilde lupden straffen / eer datse ghesondicht ofmisdaen hebben. Jae men dwingtse met ghewelt te verclaeren watse willen of niet willen/ en soo sy wepgheren haer te verclaren/ men straftse alleen daerom/ om datse niet en openbaren/ watse in haer sin en binnisse van haer herte hebben.' Twelc dan of niet en passeert alle voorgaende Tyrannie ia. t ick elck een bedencken/ en wensche wel een exempel van desghelijcke Tyrannie onder de Spaensche ende Albanische regeringhe ghepleegh / te hoozen: Want hier mede stelt men sich in den thzoon Godes/ ende soeckt heerschappye te voeren/ die Gode alleen toe comt/ dat is/ over de in-wendighe ghedachten der menschen/ daer nochtans/ nae het oude spzeckwoozt / de ghedachten by den menschen altijt tol-vzy ghehouden sijn ghebleeft.

En werdt dit te vergeefs verschoont daer mede, datmen die vry in 't Lant te dulden beloft die de Acte van stilstant teyckenen.

'Ten gelt oock niet/ om eenichsins den naem van Tyrannie weeck te nemen ofte soodanighen epsch te verbloemen / 'tgheene den Voozreder sept/ datmen den Remonstranten, als sy dese beloften souden doen, ghepresenteert heeft te dulden in het Landt als ghemeene Burghers, ende onderhoudt te gheven: Want als het afepschen van beloften van stilstant/ ende het doen der beloften met Godt/ met de reden / ende met de goede conscientie niet en can bestaen / soo en can de belofte van duldinghe / en besozginghe van tractement onder sulcke condite / niet dan schandelijck / onbetamelijck / en ongheoozlooft sijn. Want ten can anders nerghens toe dienen/ als om de Dienaers Jesu Chzisti/ als een hoop Bileams door het loon der ongerechticheyt te verleyden/ de tong upt de mont te trecken/ een hoop stomme ende stemmeloose Honden te maken/ die niet wachten noch waerschouwen en willen/ alst noodt is/ jae/ hun als een deele Esaus/ om een schotel moes het recht haerer eerstgheboozte te doen vercoopen; in somma/ om hun te doen doen/ 'tgheene teghen Godt en de conscientie strijdt/ immers 'tgheene sy verstaen ende verclaeren daer teghen te strijden. Behalven dat het niet seer en blijckt/ dat soodanighe beloften ernstelijck ghemeynt sijn ghebleeft. Want by aldien datse in ernst ghemeent sijn ghebleeft/ waerom en volcht dan alle die gheene/ die de belofte van stilswijghen ghedaen/ ende de Acte onderteyckent hebben / hare tractement of onderhoudt niet? Noch hier upt is wel claerlijck af te-nemen dat dese belofte van duldinghe ende tractement / niet dan een loosen alarm is ghebleeft om te beproeven de courage van de Remonstranté/ ende by aldien datse quamen te bswijcken/ en de presentatie aen nemen / alsdan occasie te hebben om haer te schande te brenghen / haer credijt by haere ghemeenten te breken/ en haer stinckende voor al de Werelt te maken. Ende dusdanighe mankere van doen can wel bestaen met die Theologie/ die Gode selfs een dubbelde wille toe schrijft / nae de welcke hy tweederley personagien/ als Calvinus sept/ soo weet men te doen/ dat hy schijnt te

Noch in ernst recht is ghemeynt.

Dewyl die belofte tegen Godt en goede conscientie is.

willen

willen 'tgheene hy gantsch niet en wil / noch nopt ghemeent en heeft.

Doch de Heere sy ghedanckt/die de Remonstranten voor soodanighe stricke en listighe vonden beschermt heeft / ende tot noch toe ghesterckt en bevestight/dat sy haere goede conscientien bewaert/ ende haere tonghe ende penne vry hebben ghehouden Gode ende Jesu Christo / om die in synen dienst te moghen bestedighen / sonder haer selven aen eenighe beloften of ondertekeninge verbonden te hebben. Sy hebbense bepde altijdt te voozen gesocht upt het jock der menschen te houden/ en sullen het niet Godes hulpe doen / soo langhe sy leven. Te vergheefs leptmen haer te last dat sy haer ghevoelen niet derven verclaren/ dat sy haer met dubbelsinnicheden behelpen/etc.

Want om dat sy haer niet dan al te rondt verclaert en hebben/ jae om datse niet hebben willen beloven datse haere ghevoelen niet verclaren en bekent maecken souden / daeromme soo lyden sy dzoeyige en verdzietighe ballinchschap. Wat apparentie heeft het doch dat sy den haet / ongunste ende vpandtschap van alle de Werelt by nae op haer souden willen laden hebben / by aldien datse ghesint waren haer ghevoelen bedeckt te houden? Want daer mede condense alle den haet ontgaen ende verm pden. Ende waerom en soudense niet ghetecckent hebben de Acte van stilstant/als haere meeninghe ende intententie doch was haere ghevoelen te bedecken? Ende als sy ock onder dubbelsinnighe termen hadden willen schuplen en haer ghevoelen verberghen/ wat soude haer belet hebben/ de Canone te ondertepckenen nae het exempel van verschepden/ die daer op haere eyghen sin en interpzetatie hebben behouden? 'Tsoude haer gheen cunst hebben gheweest met dubbelsinnighe Woozden te spelen even als de Contraremonstranten doen;maer dat conde over haer herte niet;sy willē liever Ballingschap/ ghevanckentisse ende noch swaerder lyden/ als aen dien bant ghebonden te gaen/ ofte in die slavernie te comen/ datse haer ghevoelen en gheloove niet en souden moghen rondt upt openbaren / onder Haere Ghemeenten voozt planten / ende teghen de schadelijcke ende siel-verderfelijcke leere des Synodi van Dozdzecht staende houden / vzeesende anderssins dat over hun in dien groote daghe een swaer oozdeel gaen soude/ als over ontrouwe ende onnutte dienstknechten / welckers lodt is met den ghevepnsden en Hypocrijten. Ende ist wel gheloovelijck dat die gheene / die welcke ghereselveert sijn ghewees haer ghevoelen niet te bedecken inde vijf poincten/ ofte met dubbelsinnicheden haer niet te behelpen/ niet teghenstaende dat sy sulex doende / perijckel lyden om haere diensten / tractamenten / ende gunst van veele honderden te verliesen / alleenlijck daerom op datse bethoonen souden datse trouwe Dienaers Jesu Christi waren / dat die schrick haer ghevoelen souden willen achter houden/ voor haere lieve Ghemeenten / in die dinghen/ die tot haere eewighe salicheyt noodich sijn?

De Remonstranten lyden liever, dan sy met dubbelsinnicheyt haer meyninghe souden bedecken.

Hierom soo en behoeft den Autheur van de Voorreden/ soo seer niet

te wenschen / dat de Remonstranten een Confessie of verclaringhe van haer ghevoelen uytgaven: Sy en zijn niet de gheene die sonder Confessie sijn / oft die in muterte van Religie eene onghebondene en onghehoomde vryheyt toelaeten / als den Voorreder wel stoutelijck derf uytsmyten / pag. 18. lin. 3. 4. 5. 6. 7. 8. De vyfde Epistooy gheeft wel dupdelijck te verstaen / dat sy soodaghe licentie te ghen sijn / ende wijst aen welcke de Confessie sy / daer sy haer aen houden. Sy achten het betamelijck / jae noodich te sijn / dat men in den Godsdienst erghens stae / ende den voet vast sette: anders loopen de verstanden int wilt / ende als het verstant inde balanse hanght ende dubt met onseker / soo can de wille niet vinden wat sy doen of laeten sal. Sy verclaeren dat sy het als noch houden met de Harmonie van de Confessien.

De Remonstranten en sijn niet sonder Confessien.

Als sy sullen sien dat het practicabel ende oirbaer is een nieuwe te stellen / soo sullen sy haest eene ghereet hebben / de stoffe lept daer toe al veerdich / ende is haest opghemaeckt. Dan de Remonstranten sijn niet van meeninghe daer over als de Paen over de kool heen te loopen / en aent 'tghene / dyie ofte vier souden mogen smaken / alle de anderen blindelijck te verbinden. Dat sy verre. Sy souden geerne alles doen met oyzre / en tgheene allen aengaet van allen rijpelijck ende in de vreese des Heeren aendachtelijck laten oordeelen: Elck punct in sijne waerheyt ende nootsaeckelijckheyt wel te beeghen laten overweghen / om onnoodighe scheuringhe te mijden / ende noodighe waerheyt niet te verswijghen. Sulcx voornemende sullen niet vreesen / dat de lupden van haer af keerigh sullen worden. Want sy vertrouwen dat die vroom sijn ende waerheyt soecken / haer gunstigh sullé blijven / eñ die quaetwillich sijn en verkeert / al hoe wel sy wel weeten dat die / of niet / of seer qualijck te helpen sijn / nochtans gheen stoffe noch materie vinden sullen om met recht af keerigher van haer te worden. Worden se dan noch af keerigher / dat sal niet der Remonstranten ende haere Confessie / maer sulcker lupden eyghen schult wesen. Die eens voorghenomen hebben blindelinckx haere leytslupden te volghen ende als klitten te blijven hanghen aen 'tgheene sy eens aenghenomen hebben / en 'thare om gheen waerom verlaten / noch om een beter ghe ven willen; die sulleen sy houden / dat onbequaem sijn om waerheyt te leeren. Want 'tgheloove is niet yder mans dinck / daerom bidt oock den Apostel / dat wy van de ongheregelde ende boose menschen verlost mach worden / 2. Thess. 3. 2. ende den gheenen die de liefde der waerheyt niet aen nemen willen / stuyrt God somtijts toe de cracht der doolinghen / op dat sy de leughen ghelooven ende de waerheyt in ongerechtichept t'anderhouden: Leersame lupden staen altijt berepdt om haer te laten onderrechten. Sy schamen haer gheenderhande personen: die haer de beste ende seeckerste redenen gheeft / die is haer lief en aenghenaem / hoe veracht / hoe cleyn en gheringh dat hy oock soude moghen wesen. Want daer vlooghy noyt vogel soo hoogh / of hy haelde wel somtijts noch sijn aes van der aerde. Sy

Sullen oock wel haest een eyghen Confessie ghereedt hebbe, als sy dat oorbaer sullen vinden.

Wat haer tot noch toe heeft opghehouden, en noch ophout

Sy willen altijdt noch gaerne leeré, en thaere om een beter ghe ven.

schamen

schamen heur ooch niet d'eene uyt te leeren / 't gheene sy de andere niet en wisten / ende voeren gaerne tot een teecken van heure leergierichept dit in hare Leverep / dat den eenen dach den anderen leert, niet aengaende de waerhept die nootsaeckelijck is gheweten / ghelooft / en ghedaen te worden (want die houden sy dat soo claer uytgheduckt staet in Godes Woort / datse elck een terstont baten can) maer aengaende die dinghen die dienstich ende profijtich zijn / om in kenniſſe ende gheloof van de nootsaeckelijcke waerhept ghesterckt te worden / ofte om die questien die hedensdaeghs de Christenhept soo jammerlijck in stucken rijten ende scheuren / te beter te verstaen / ende hare waerhept ende nootwendichept wel te doorsien. Sy sullen dan niet sien op Synen noch Republijcken / gheljck de Oortsche Vaders ghesien hebben in't stellen van hare Canones / maer alleen op Godt / ende hare Conscientie : als die voldaen sullen zijn / soo sullen sy gherust zijn / ende de gheheele Werelt laten oordeelen wat sy wil / denckende t'ghene den Apostel sept. 't Is ons een cleyn dinck van Menschen gheoordeelt of ghepresen te worden / Die is alleen prijs weert / dien de Heere prijst / welckers lof niet en is upt der Menschen / maer upt Gode. Want op die zijn oordeel salt aencomen indien grooten ende doorluchtigen dach. Wanneerse met dese heylighe resolutie t'samen comen / soo en twijfelen sy niet / oft de Heere sal haer voornemen segenen ende haer de waerhept te verstaen gheven / die alle Christenen schuldich zijn te belijden / dat is die noodigh is om salich te worden / en om in rechte vrede / niet teghenstaende eenighe verschepdenhept van opinien in andere dinghen onder malcanderen te leven. Ooch voor allerley vuylicheden / 't sy Arrij, t'sy Pelagij, t'sy Socini, t'sy Calvini, t'sy Piscatoris, t'sy wie hy soude moghen wesen / ghenadelijck bewaren ende behoeden / voor de consideratien / die daer op sullen mogen gemaeckt worden / sullen sy gantsch niet bevreest zijn. Die de beste haer gheven sal / sullen sy bedancken / en terstont na de selve haer werck verbeteren / soo dickmael ende menichmael alse hun aenghedient sullen worden / ende sy sulex verstaen sullen. Die daer in vroeten sullen met ghepassioneerde ghemoederen / ende onrepne affecten / daer sullen sy medelijden mede hebbē / ende haer beter sinnen toe wensehen. Sy weten datse vele vpanden hebben / die haer t'onrecht haten / maer niemant sal haer vpant zijn / die haer de waerhept wijsen / eñ hare doolinghen aenwijsen sal. Laet dan Lutherschen / laet Papisten / laet Mennoniten / laet Atheisten / laet Libertijnen en Vrijgheesten / hare Confessie dan heerkelen / siften / ende op een hayrtgen cloven soo lange / ende nauw als sy willen / sy sullen het ghetroost zijn / en verlanghen te hooren ende te verstaen aller Menschen oordeel over de selvighe. Alleenlijck achten sy billick / datmen daerentusschen haer upt gheen ander luyden schriften of Confessien oordeele / dan die sy selfs bekent staen / dat de hare zijn / of die met kenniſſe / advijs en goet vinden van haer ghemaeckt zijn / of immers van hun toeghestaen

Ondertusschē versoecké sy uyt ander lieden Confessien niet gheoordeelt worde, welcke sy voor de hare niet en kennē

gheſtaen werden / dat is / (om bp den Brief Epiſcopij te blijben) upt het ghene bp haer in de Synode van Dort / of aen de HH. ghedelegeerden op de Synode overghelevert is / ſoo veel de vijf Articulen aengaet: ende in de reſte / ſoo vele de ſomme aengaet / upt de Harmonie van de Confeſſien der Ghereformeerde Kercken. Wt andere particuliere lupden Brieven / Confeſſien oft ſchriften / die ſonder hare kenniſſe of communicatie ende toeſtemminghe ghedaen zijn / jae die ſonder en teghen haer advijs ghedaen / oock teghen haer opghen ghevoelen in verſchepden deelen ſtrijden / hare ghevoelen te willen / als met een Nijptangh trecken en halen (ghelijck de Contra-Remonſtranten bp ghebreck van beter ſtoffe ghewoon zijn te doen) is onbetamelijck. Die op haer opghen handt en houtjen wat doen / moghen ſien hoe ſp't verdedighen. Anderen daer mede te willen beſwaren om datſe in de vijf Poincten met haer eens zijn / is ganſch onredelijck. Souden de Contra-Remonſtranten wel voor redelijck houden / dat men hun alle de opinien vande Dominicanen ende ſommighe Jeſupten op lepde / om dat zp eens met haer zijn in't ſtuck vande abſolute Predeſtinatie? De Lutherſche zijn met de Remonſt. oock eens inde vijf Poincten / ſouden daerom de Lutherſche aen d'eene ende de Remonſtranten aen d'ander zijde gehouden zijn aen't ghene d'een ende d'andere daer bupten segghen ende leeren. 't Ghene van de twee Geiſterani bpſonders / bupte de vijf articulen hebben verclaert / met wat recht oft reden ſouden dat ontgelden de Remonſtranten die daer gheen kenniſſe van draghen / ende gheenſins het ghevoelen der ſelvigen toeſtaen of opt toegeſtaen / of haer in dien deele met haer ghemoept en hebben? Elck een behoort hier in zijn opghen laſt te draghen. Hebben D. Vorſtius, Venator, Bertius (deſe leſte / de Remonſtranten in hare tegenſpoet verlaten / der Contra-Remonſtranten vergaderinghe aenghehanghen / en bp de ſelve heul gheſocht / en niet ghevonden hebbende heeft ſich nu bpde Roomſchs begheven / en gethoont hoe licht men van een Contra-Remonſtrant een Papiſt worden can / nademael't verſchil tuſſchen hunlupden / na't segghen vanden Voorreder maer op een poinct voornemelijc aen comt) en anderē petwes bupten de vijf artitulen gheſchreven of ghedreven voor haer particulier / dat moet op haer alleen aencomen. Alle het ſelvighe te willen ſchupven op den hals van de Remonſtranten om datſe het in de vijf Artitulen met de Remonſtranten houden / is onchriſtelijck: ende den Voorreder verſoeckt het ſeer dwaſelijck. De Synodus en wil haer ghevoelen niet gheoordeelt hebben upt de particuliere Schriften en Boecken van deſe ofte die / ſelfs niet van die ghene die zp niet alleen voor hare Broeders / maer voor hare Vaders ende Patroonen houdt in't ſtuck van Religie: noch van die ghene / die in de Synode ſelfs mede gheſeten / gheſtemt ende gheoordeelt hebben: met wat ſchijn van recht ſalmen dan de Remonſt. haer ghevoelen gaen viſſchen en halen upt deſe ofte die particuliere ende bpſondere ſchriften? 't Ghene met ghemeener

eendracht

eendracht van hun gheschreven is ende uytgheghéven / dat behoort by redelijcke lupden alleen in consideratie te komen / anderssins doetmen haer cracht en ghewelt.

Sy vertrouwen oock vastelijck / dat alle de gene / die eenichsins noch de reden plaetse gheven / en consentie maecken alles terstont te ghelooven / waermen tot beswaernisse van zijn partie voorgeeft en uytstropt / dusdanighe maniere van doen niet en sullen prijsen noch toestaen / veel min de selvighe voor vol en suffisant bewijs aennemen. Hierentusschen soo eenighe / tzy Lutersche / tzy Mennoniten / tzy Papisten / eenich quaet bedencken door deser lieden opzupinge van den Remonstranten gheschiedt souden moghen hebben / soo wil ick de selfde om Jesu Christi wille ghebeden hebben / dat sy sodanighen ongheformeerden opinie willen laten varen / ende van den onnooselen sonder goede redenen haer herte niet aftrecken / nochte haer gunste en faveur den selven wegghéren / om het ghene / daer aen sy ganschelijck niet schuldich en zijn: want dat is soo veel in effecte / als het grouwelijcke wee over zijn hals halen / welcke de Almachtighe uytspreeckt beyde over die ghene / die den onschuldighen verdoemen / ende die den schuldighen vrijspreecken.

Sy bidden andere ghesintheden niet alleste ghelooven, wat haer partije uytsluyt, noch daerom sich van haer te vervreemdé.

Dit is claer en waer / de Remonstranten zijn vyanden van consentie-dwangh / ende houden / gelijck als int begin der Reformatie by hare voorouders altijts ghehouden is gheweest / die ghene / die over ander lieden gheloof en consentie soecken te heerschen / oorsaken van alle onrust / en onhepl / in Kercken ende Landen; saghen daerom gaerne / dat de guldene vryheyt van Prophéteren / die binnen de palen van Christelijcke voorsichtichepit ende liefde bepaelt bleve / onder den Christenen standt grepe / ende dat de Overhedé / die God met wettelijcke authoriteyt ende heerlijchepit heeft ghewapent / ende het swaert der ghérechtichepit inde hant heeft ghegheven / eens recht verstonden / dat sy daerom als Goden onder de menschen gestelt sijn / ende het swaert van boven ontfanghen hebben / op dat sy allen overlast ende tyrannie van hare lieve ondersaten keeren ende wegren souden / ende niet gedooghen / dat d'eene over des anders geloove eenich recht van heerschappije immermeer soude aennemen / maer alle / ende een yder onder haer ghebiedt reserverende / vrede ende liefde doen oeffenen / bevelende Gode / ende den tijt het ophouden van de ghescheillen int stuck van Religie / die onder hun in swanck gaen. Dus doende / houden sy dat de Christenheyt wederom groepen ende bloeyen soude / dat de verstandé van de boeyen ende banden der vreese ontslaghen sijnde / tot ondersoeckinghe der waerheyt opghescherpt / hipocrisie verdreven / onwetenheyt van selfs verdwijnen ende in verachtinghe comen / de ware Godtvruchtichepit / vriendelijchepit / medelijden / ende rechtschapene onbedwongene Godtsdienst in trein en fluer ghebracht souden werden: dat dan die guldene / eenvoudighe / Heylighe / vreedtsame eewe wederom soude voortreeden / die nu met subtijlitepten verwarret / met ghewelt verdruckt / met

Verclaren te sijn vyanden van Conscientie-dwang.

twisten

twiſten / crackelen / ende ſchueringhen d'een op d'ander jammerlijck t'onderghehouden werdt.

Hier bp comt / dat de Remonſtranten allerlep queſtien en verſchillen/die nu in de Chriſtenheyt met dupſenden bp nae gevonden werden/ niet even hooghe wicken ende weghen / maer houden datter ſeer vele zijn/die upt een loutere ydele/onnoodighe / ende onnutte curioſitept oft weetſucht alleen ſpzupten/ ende de Chriſtenen in ghedupzighe ende beclaeghelijcke tweeſpal ſonder eenighe noot oft vzucht langhe tijt ghehouden hebben; veele die op eenighe ſpitſvindighe ſubtilitept aencomen / die de dupſentſte menſch met alle zijn vermoghen niet ſien noch begrijpen can/ende den gheleerden het hooft ſoo geſtadelijck vzeecken/ ende teghen malcanderen ontſtellen/ even als ofter veele aen ghelegen ware: ſommighe die wel eenighe vzucht en pzofijt ſchijnen te hebben/ alſmenſe wel verſtaet/ maer die nochtans geen ſchade toebzenghen den ghenen/dieſe niet en weten/oft anders verſtaen ende ghelooven: Eenighe die ſchadelijck ſijn alſmenſe wel verſtaet/ ende vooz waer ende onghetwijfelt houdt / maer nochtans op het aldernauſte ghenomen niet noodich en zijn anders verſtaen/oft ghelooft te werden: Niet wepnige die noch noodich/noch dienſtich zijn/noch oock ſeer ſchadelijck dies oft ſoo ghelooft te werden/maer ſoodanighe / dat elck een daer over ſijn epghen ghevoelen vzij en veplich can behouden / ſonder dat de conſcientie ghequetſt / ofte de nootſaeckelijcke waerhept eenichſins te zozt werdt ghedaen. Want ſoo langhe als het eenighe poinct van Godtſalichept upt den gheloove aen Jeſum Chriſtum / den eenich ghebozen ſone Godts/ofte de onderhoudinghe der ghebooden Jeſu Chriſti / met een vaſt vertrouwen van een eewighe Hemelſche/ en ſalighe vergeldinghe dooz hen te beromen vaſt blijft ſtaen / en noch directelijck noch indirectelijck ghequetſt/gekrenckt of om verre wozt gheſtoten / ſoo houden ſp dat het pzincipaelſte ſtuck behouden ende bewaert is / daert al op aencomt. En als elck een Chriſten/hp zp wie hp wil/dat poinct wel vaet en pzactiſeert/al weet hp dan van deſe/ ofte die verſchillen gantſch niet/ of ſeer wepnigh; jae/ al iſt dat hp int verſtant der ſelven ſoude mogen feplen/en dolen/vertrouwen ſp dat den menſch-lievenden ende barmhertighen God ſodanighe opzechte / Godvzeſende lupden / hare onwetenhept / miſverſtant of dolinghen / die ſonder haer epghen merckelijcke ſchult in haer ſouden moghen zijn / ghenadelijck vergheven ende niet toerekenen en ſal: als die wel weet hoe licht het ſwacke vzeyn van veele ghemeene lupden bedzoghen can wozden / hoe beſwaerlijck het valt/ tgeene dooz opvoedinghe/onderrichtinghe/oft langhe ghewoonte daer eens diep en vaſt inghepzent is/ wederom daer upt te trecken: Wat al beletſelen dat een menſch van alle kanten daghelijckx komen voozkomen / daer deur hp verhindert wozt om upt ſijne dolinghe/ onwetenhept/of miſverſtant tot claerder kenniſſe / ofte van ſijne ingedzonckene voozoozdeel tot een beter onderrichtinghe ghebzacht te wozden. Dorh

Oock alle poincten die in de Critten-heyt gediſputeert worden, niet even ſwaer te weghen.

deſe

dese dinghen hoopen en vertrouwen zy / dat haer niet en sullen doen verliesen de gunst by den vromen en rechtsinnighen / die Godt vreesen / en hare naesten als haer selven lief hebben / maer veel eer diese langhe meer doen ontvoncken / ende ontsteecken. Want sy spruyten uyt geene lossichept of onghestadichept van sinnen / veel min uyt dertelheyt of wispeltuyrichept in materie van Religie: dat sy verre / de Heere / die een herten-kenner is / weet het / en sal het oordeelen: maer alleenlyck uyt een yvyghen yver tot de rechte vrede / vande arme / ghescheurde ende partydighe Christenheyt / die sy gaerne saghen herstelt nae den voet vande oude / eenvoudighe / onnosele / Godtvruchtighe / en onpartidighe Christenheyt; uyt een hertelycke jammer ende mededogenthept / over soo veele duysent sielen / die sy vast deur t'eenighe middel van partydichept allengskens meer en meer sien verballē / tot sodanige extremiteyten en vleeschelycke wercken daer deur dat sy selfs seeckerlyck gesloten worden uyt het Koninckryck der hemelen / eñ veele andersins vrome ende goetaerdighe luyden nae haer trecken en slepen in het eeuwighe verderf. Om dit voor te komen / soo ist dat sy alleen daer nae trachten en staen / niet om de luyden van dese ofte die questien / die tot de Godtsalichept niet nodich / noch dienstich zyn / veel subtilitepten int hooft te brenghen / veel min om de selve daerom tot eenighe partydichept op te hitsen ende op te ruyen / maer om de Godtvresenthept / die het beginsel aller wysheyt is / die de belofte heeft van het teghenwoordighe en toekomende leven / in te scherpen / ende tot dien eynde uyt den weghe te nemen alle sodanighe leeringhen / die den selven in den loop der Godsalichept hinderlyck of schadelyck konnen zyn / hoedanighe leringhe sy onder anderen wel de principaelste ende voornaemste houden te zyn / de leere vande Absolupte Vredestinatie / metten aenkleven van dien / die in de Synode van Dordrecht voor goet gheken̄t ende ghearresteert is; ende de leere vande Rechtverdichmakinghe / soo als die van desen voorreder alhier gheselt en ghedreven wort: namelyck / dat de menschē gerechtveerdicht wort voor God deur het ghelove / sonder aensien dat het met goede wercken of liefde vergheselschapt is.

Hopen oock dat sy daer door de gunste der vromen niet en sullen verliesen, maer winnen.

Dewijl sy nae heylinge der geschuerde Christenheyt staen.

Niet door partijdic ophitsen om verscheydenheyt in opinien, maer door betrachten van oprechte vromicheyt met weyringhe van 'tgeen daer tegen is.

Andere questien en verschillē / die meer in speculatien bestaen / als in practycke / en niet soo seer en dienen om de wille te verbeteren / als het verstant op te scherpen ende te verciren / houden zy van soo grooten weerde niet / datse daerom met jemant de strengh trecken / ofte partien souden willen; alhoe wel dat spaltyt de beste en nietemin de gevoegelyckste wech noch soeckē in te gaen / om met de waerheyt den vrede en ruste te behouden. Dit is het rechte wit en oogemerck der Remonstranten / dat sy altyt voor ooghen hebben ghehadt / ende daer zy noch nae trachten / dat zy namelyck de lieve Christenheyt / dat costelycke lichaem hares Heere eñ Meesters Jesu Christi / die dierbare en waerde bruyt hares Salichmakers / van onnodighe questien tot de alleen nodighe Godtvresenthept ende tot hertelycke medelyden en Christelycke beschepden-

hept souden brenghen. Want waer dese niet en zijn/daer brengē de verschepdene opinien noot wendelijck altijt voort een gheduprige ebbe en vloet van twisten/partijschappen/oproer en confusien. Waer daerentegen dese plaetse hebbē/ daer sullen sonder twijffel de verschepdene opinien of van selfs metter tijt versterven en verdwijnen / ofte sonder perijckel en schade van de salichept/ ofte de onderlinghe vrede te quetsen/ onder de Chrijstenen overblijven.

Besluyt, met bede aen alle vrome.

Hierom dan/ soo wil ick u beminde Leser/wie ghy zijt/gebeden hebben/dat ghy de Remonst. voor dusdanige lupden altijt houden wilt/als sy haer selven uptgeven/die welcke/al ist datse van u mogelijc verschelē in dese ofte die opinien/ over 't stuck van Religie/ nochtans daeromme noch u/noch niemant ter werelt haten/veel min vervolgen/ofte eenich leet souden willen / of raen aen te doen: Met den dolenden hebben sy medelijden. Den geenen die haer tegē zijn/ verdragen sy gaerne/nae de lesse des Apostels Pauli/ met alle lijtsaemhept / ende ondergaense met alle vriendelijchept en sachtmoedichept/ of Godt teeniger tijt gave/dat sy haer van hare dolingen bekeerden/eñ ontgaende de stricken des duyvels/ontwaeckten tot sijne Goddelijcken wille:ongerechtichept/Godlooshept/ Tyrannie / ende verdruckinghe van anderen om saecken van Religie/ zijn zy vpant: die iets anders haer nae geeft/ die en kent haer niet/ofte die spreeckt van haer/upt passie ende quaetwillichept. Daeromme dan/ Oghy Lutersche/ Menniste/en vrijhept-lievende Chrijstenē wie ghy sijt/laet u doch niet verlepden deur dese ofte die voorgevingen/ daermede men u soeckt van de Remonst. afkeerich te maken: dolen/en steken zy in misverstandt/onderrecht haer met goede redenen: verschelen zy van u in sommighe opinien/zy hebben u niet te min lief/ en soecken u niet te meesteren/maer alleenlijc met goede redenen/ upt een hertelijck medelijden/te recht te brenghen. Haet haer doch niet/die niet alleen u niet en haten/maer voor u nacht en dach bidden/ wenschende dat het u/ en alle die den name Jesu Chrijsti aenroepen/ wel mach gaen/en dat ghy over al sonder vreesen den Heere / volghens uwe conschientie/ mocht dienen. Daerentegē doet eens/bidde ic/uwe oogen wijt open/en siet wie die lupden zijn/die u principalijck tegen haer soecken op te maken. Tsijn die geene/die alles op een hapt nae kloven/eñ allerley pointen by nae even hooch en nootwendigh maken: die elck een niet alleen aen haer gevoelen/maer ook aen hare woorden en manieren van spreken soecken te binden/ die hare formulieren van eenichept veel meer in achtinge nemen als het woort Gods om de suverhept der Leere te bewaren: die den geenē/die met haer over geē een leest in alles en schoepen / neffens haer niet dulden noch lijden willen / die/ als het supvere Israel Godts alleen willen wonen/ende elck een in sijne opinie meesteren: die haer niet en ontsien hare medebroeders te slaen/ eñ te mishandelen terwijle de Heere des hupsgesins upt is/en vertoeft te komen: die over al het gewelt ende den vleeschelijcken arm soecken te bekomen/ op

Een waerschouwinghe voor andere gesintheden.

Wat de Calvenisten voor lieden sijn, en waer naer datse trachtē.

da

dat spelck een na hare hant souden mogen setten; die niet eer vrede/ vrede roepen/ voor dat sy alles verwoestet eñ desolaet hebben gemaeckt; die altyt genegen sijn/ en blyven/ God en haren even naesten te haten; welckers mont vol bitterheyts en bloeckx is; welckers voeten snel syn om onschuldigh bloet te vergieten; in welckers wegen verderginge en verwoestinge is/ die den wech der vreden niet en kennen; dien het leet is dat ergens ruste en vrede is/ dan daer sy alleen meesters sijn: de exempelen en preuven behoeft ghy niet verre te soecken: Duytslant/ Vranckrijck/ Engelant cunnen u voor heldere en clare spiegelen dienen. Hoe sy metten Remonst: onlangs int vrye Nederlant omgesprongen hebben/ hebt ghy met uwe eygene oogen cunnen sien: de memorie is noch versch/ de meenichvuldige/ overvloedige/ kerckē/ suchtende ōder het nieuwe en swa-re jock der rigoreusen placatē/ clagende en schreyende over de verdringe harer trouwe Herderen/ klemende over de verwoestingen/ plonderniſ-sen/ het bannen en vermoorden/ harer lieve ende waerde Kinderen/ te kercken en tuchthupsen daermen eenwelijck hare Dienaers als levendich in bedelst/ eñ tusschen twee muyren metselt/ roepen en krijten het. Wat sy met u voor hebben/ connē sy de Remonst: onder de knie krijgen/ sult ghy eer lang gewaer worden. Het placcaet van Groeninghen heeft u dat/ o ghy Menniſten/ voor desen niet genoegh gewaerschouwt? so spiegelt u dan nu immers te degen aen die van Deventer. Hoort wat de Contraremonst: Bellamel Acronius tot Haerlem dagelijcx van u ghehouden wil hebben? Ende in wat blaetgen dat ghy o Luterschen staet/ connen u de Remonst: leeren/ oft soo ghy mogelijck in slaep ghewiecht wort met andere hope/ soo gedenckt alleen wat preuve datmen aen u heeft begonnen te doen/ met het slaen van den trommel tot Lepdē/ eñ insonderheyt onlancx tot Dordrecht/ alsmen uwe vergaderinge niet alleen verstoort/ maer uwe geloofs-genoten gerooft/ geplondert eñ leelijck mus handelt heeft. Alst over de Remonst: eerst een wijl ghestormt/ gedondert/ en geblixemt sal hebben/ soo gedenckt dry dat den grooten plas-regen int eynde op u vallen/ en wel deeghelijck door nat maken sal.

Eñ wat voorts met der tijt allerley andere gesintheden te verwachten hebbē van dese Diotrephis, en Moeij-allen/ als sy 't velt rupm/ de armen vry/ het gesach alleen sullen hebben/ wijst genoech upt de bloedige voorredē/ die Boogerman, President van't Dortsche Synodus/ en Geldorpius Predicant tot Amsterdam gestelt hebbē voor het Ketternoordische Boecxken van Beza: die niet willens sijn oogē toe slupt by clare sonneschijn behoeft geen Christallijnen Bril/ om te sien met eē half ooge waer na toe dese lieden 't Schip wenden/ en na wat Haven datse seplen. Men behoeft de witte Mooren/ die tegens Barbarijen over woonen/ eñ int stuc vande Predestinatie op de selfde precise streeckē met haer seplē/ tot geen Bootslup op haer Schepē/ sy verstaen haer op alle de streeckē van der inquisiteuren Compas alreede so wel/ oft sy al haer levē op de Custen gevaren hadden/ eñ hebbē in dese wepnich maendē soo wel toe-

genomen/dat zy d'oude Ketermeesters wel haest upt het water sullen varen/macht soo voort gaē/ en connē zy maer die nieuwe derde Caerte gecrijgē/daer de Bewinthebbers vast mede besich zijn. Men salt noch wel voor een groote gratie moghen reeckenen / soomen 'tpardoen van Henricus Arnoldi Predicant tot Delft genieten mach / en een half jaer tijts verwervē om sich by haer te vervoegen/oft ten lande upt te moeten trecke. Willem Teelinc Predicant tot Middelburch en winter geen doecke om/ maer meet het op sijn Puritaens in sijn Aubulo wel breet en stout upt/ en werpt sijnen dwang anghel tot in den gront van ders Conscientie:en die van Zeelant gevent niet doneckerlic te verstaen door hare Gravamina wat zy in den sin hebbē. Oot soo heeft het desen Voorreder Heynsius (soomen sept) al voor jaer en dach wel onbeschaendelick en prachtelick (na sijn gewoonte) inde Universitept van Leyden derven uptbollen en bulderen in sijne pront-Oratie na sijn wedercomste upt de Synode gedaen/die na sijn manier met woordekens en greepgēs/vleysingen en plupmstrijckerijen wat opgepront/maer in der daet slordich/liefdeloos/sinneloos/en redeloos was. En soo ghy tinmers noch twijffelt/siet wat de gehele Synodus vā Dordrecht/ daer doch het puyckgen van de Contraremonstrantsche Kercken is by een geweest / aen de H. H. Staten Generael versoeckt in haer beslupt en sententie over de Remonst. datse, namelijck/die Leere in Sijnodo gestelt alleen en suyverlijck in haer gebiedt willen doen Leren: alle oprijsende ketterien en dolingen weeren, en de ongeruste oproerige geesten bedwingē. In conformitept van welcke hare Ho. Mo. in den nieuwe plattaten ook houden/ datse geen conscientie dwanck inne doeren / soo langhe sy de lieden niet onderzoecken noch molesteré over den Godsdienst / die sy in hare hupsen met hare hupsghenoten alleen/ sonder bycomste van jemant anders plegen/oft quellen over tgeen zy by haer selven gevoelen en ghelooven.

Dese liedē sijnt dan/beminde Leser/diet gaerne sagen dat ghy de Remonst. (welcke dese hare meesterschap ende tijrannie altijt gepoocht hebben tegen te staen/en die zy daerom voor hare meeste vpanden houden) soudet haten en verlaten/sonder haer in hare sware verdruckinghe te beclagen oft verquicken; tot welcken eynde zy u soecke dit en dat van haer diets te maecken/om u de selve tegen te maecke/ en quansups een schijn te geven en sich te verthonen/als oft ghy meer faveurs van haer/ als van der Remonst. haddet te verwachten/en daerom meer van haer behoort te houden/en met haer tot dempinge der Remonst. aen te spannen. Ik en begere niet dat ghyse haten sult/maer bidde alleen/dat ghyse op haer bloot seggē terstont niet en gelooft: maer dat ghy d'een en d'ander upt hare vruchten wilt oordelen: want upt hare vruchten sult ghyse kennen/sept de mont die niet liegen en kan. Doet dan dit/beminde Leser/en ghy sult wijsselijck doen/uwe conscientie niet beswaren/uwen even naesten niet te kort doen/en Gode den rechtvaerdigen rechter het vonnisse/ende de wraecke bevelen.

FINIS

15 pam.